

ШКОЛСКИ ЛИСТ

Број 17. У Сомбору 15. Октобра 1869. Год. XI.

ПРЕДЛОГ

од поправака и додатака у закон

О ОСНОВНИМ ШКОЛАМА

што је спремљен био за одборске седнице народног сабора у Јуну 1689.

(продужено.)

УШ. О дужности и правима учитеља. Сваки учитељ ил помоћник обвезан је точно да врши све прописане дужности у школи и ван школе, према деци и родитељима, општини и властима, о чему ће школска управа дати особно упутство.

Сваки учитељ који за две узасопце године не покаже довољно успеха у школи подврће се по ново учитељском испиту па према томе оставиће се и даље за учитеља или сврћи за помоћника, или ће му се дати на краће ил дуже време помоћник на одбитак сопствене плате, а сам оправити на курс у учитељску школу, или ће се коначно искључити од учитељства.

Против учитеља, који би хрђавим владањем ил преступима показао се не вредан тог звања поступаће се по дисциплинарном ил дотичном земаљско судском закону, зато, од родитеља ил општинара, ако би ко имао шта против учитеља да нико не напада на њи, већ да своју тужбу преда окружној школској власти, која ће на основу учињене строге истраге привременог учитеља сама, а сталнога са главном управом судити; другче ће сваки казњен бити да плати најмање 10 фр. у местни школски фонд.

Учитељ, који хоће своју стацију да остави, мора то најмање три месеца напред општини јавити, и до краја течаја службу издржати.

Сви учитељи уживају сва грађанска и политичка права и броје се где то постоји у отличне (хонорациоре) те могу

бити представници општине црквене, грађанске, жупанијске, земаљске, чланови пороте, часници у школској струци до највиших; уз то су ослобођени од свих општинских терета па и од војничке дужности, где та у општинске терете спада, и вршећи све прописане дужности сасвим су не одвисни од појединих чланова општине и њихових жеља и изкаћа, најпоследње могу се бавити и другим радњама, ако нису на штету ни понижење учитељском звању, али морају на ово имати башка допштење од више школске власти.

Болесном учитељу даје се помоћник, и то само на годину дана, и на одбитак поле од редовне за помоћника одређене плате, а другу полу даје општина, за то не може он сам бирати себи помоћника, него може способно лице предложити, а ова ће на то *ceteris paribus* веће призрење имати; ако ли би болест потрајала дуже; онда се ставља у нормалну пензију са правом кад оздрави да се може опет у службу тражити.

По смрти учитеља, (док се пензиони фонд за удовице не установи) добива удовица ова као и свештеничка (II § 26) половину од годишње плате и задржава за то време половину од стана.

IX. О науци у основној школи. У српској основној школи уче се све науке :

основи од науке хришћанске са свима овамо спадајућим струкама; рачун напамет и писмени са основима од земљомерства; писање кирилице новог правописа са читањем кирилице грађанске и црквене, а само онде још и писање и читање латинице, где то родитељи изрично ишту.

Уз читање уче се основе од науке матерњег језика и од следећућих реалних знања: од земљописа и повеснице српске оташтвене и опште; од грађанских права и дужности и основни закони земаљски; од науке о човековом створу, чувању здравља и владању у болести; од природописа и природословља и од домаћег и пољског газдинства, све на основу науке гледања а са непрестаним обзиром на потребе свакидашња живота, уз нека и практична упутства.

Осим тога вештају се деца у краснопису и цртању, појању и певању, гимнастици малој простој и војничкој.

(Према томе имају се књиге за основне школе прерадити и одређује се 20 фр. за школски и 30 фр. за учитељски формат од печатаног табака, а школска управа има да нареди шта све и како треба да се напише.

X. О разредима и плану учења. У простој основној школи дужан је учитељ да учи сва три разреда деце са течајем сваког разреда по две године, изузевши најбоље ђаке, који могу већ друге године прећи из најмлађег разреда у средњи. У школи расширеној на двојницу учитеља има један од њих да учи најмлађи разред са течајем од једне године, а други да учи оба старија разреда са течајем сваког по две године. У школи расширеној на тројницу учитеља имају се држати четир разреда, један од учитеља да учи оба млађа разреда са течајем свако по једну и по годину а остала двојица сваки по један разред са течајем по једну годину дана.

Учевне планове и распоред часова за све врсте ових школа има за сад главна школска управа да пропише, али саслушавши не само консисторијске надзорнике и учитељске скупштине, него и управу препарандије.

XI. О предавању и дисциплинарним средствима. Све науке заједно са науком хришћанском дужан је да предаје учитељ сам под најближим надзором местних односно среских грађанских и црквених надзорника и да се у томе држи строго метода како је за поједине науке прописан, те да никако не казује деци, што не могу да схвате, ни да му уче на изуст што не разумеју; уз то да се ни којим другим дисциплинарним средствима не послужије; но која разуман отац употребљује; а свако бијење деце строго се забрањује.

XII О школским књигама и правопису. Књиге за српске основне школе има да се печатују одсад новим правописом, али у буквар и у читанке да уђе неки одсек печатан и средњим, док и тај литерарно постоји.

Писање школских књига одпушта се сваком, ал у школи употребиће се од верозаконских само оне, које св. синод пропише ил на предлог главне управе одобри; а од осталих књига оне, које пропише главна управа, али саслушавши надзорнике са учитељским скупштинама и управу препарандије.

Све српске школске књиге печатаће се одсад код управе народне печатње митрополитске и епископско гимнасијске, која ће одређивати и цену школским књигама, и ако би која од приватног издања за школску одређена била узимаће 20% од сваког издања за сиромашку децу, а местни надзор пазиће, да се књиге не продају скупљом ценом него што је на њима означена, другче се казне преступи са 10. фр. за местни школски фонд. (ако је нужно, да се понови петиција.)

XIII. О школској опреми за децу. Сва школска опрема за децу (књиге таблице артија мастило пера) набавља се из местног школског фонда и даје се деци, колико по пропису треба бесплатно, осим књига и таблица, које се дају само на послугу под прописаним условима, које ће школска управа означити.

XIV. О школској години данима и часима. На основној школи траје година школска 46 недеља, и почиње свуда о преображењу, које се на 14 дана пре објави по уобичајеном начину.

Наука предаје се 30 сати преко недеље, и то изузевши одморне дане сваки дан пре и по подне по три сата, урачунавши у то и часове од певања, краснописа и цртања, гимнастике просте и војничке, као и одморе између часова.

Часови су зимњег течаја од 8 до 11, и од 1½ до 4½, а летњег од 7 ил 6 до 10 ил 9, и од 3 ил 4 до 6 ил 7.

XV. О похођењу школе. Родитељи и њихови заступници дужни су за школу уписану децу уредно у школу сласти, другче се казне, најпре опоменом, а после новцем, и то први ред 20 новч. а после сваки слеђујући ред са 10 новч. више, или толико рада у корист местног школског фонда; изузевши случајеве од болести детета ил болести и смрти родитеља, али се мора одмах јавити учитељу, другче невреди извина; а само добрим ђацима у 12-ој односио 11-ој години може се дати лети у време пољских радова по неки дан више одпуста, а најбољима из најстарије године цео летњи течај, да само ½ до ¾ сата ушколу долазе.

XVI О испитима и одморима. Да се види какве су успехе начинили учитељи с децом држе се засад испити недељни, месечни, полгодишњи и годишњи, о чему ће школска управа издати особно упуство.

За одмор има се узети осим недељних и празничких дана четвртак или дан недељног вашара, али кад год падне преко недеље празник, да се школа у дан одмора надокнади.

Одмори о великим празницима су: о божићу 4, о ускресу 5, а о духовима 3 дана.

Велики је одмор на свима основним школама од Петрова до Преображења; а мање распусте, где су нужни одређује местни одбор по местној потреби, највише по 4 дана; али и о распустима дужна су деца у недељне и празничне дане да се пре цркве скупе у школи, ако није школа даље од ½ сата, па у цркву да иду, другче се казне одсуства ова као и она од редовне школе.

XVII. О уписивању и исписивању. Пре навршене 6-те године не прима се ни једно дете у основну школу, осим ако му само 2 или 3 месеца не достају; а чим које наврши прописане године имају га родитељи или њихови заступници, ако га не уче прихватно, и ако је дете здраво, без изговора у народну основну школу уписати, положивши 10 нов. за местни школски фонд; а за болесно дете имају поднети званичну лекарску сведочбу, па се на основу те ослободи од школе за означено време.

Пре навршене 12-те односно 11-те или 10-те године не може ни једно дете од ове школе ослобођено бити, осим ако пређе у другу школу, или ако му само неки месец треба до пуна времена, у ком случају даје засад окружни надзорник отпуст, ако је дете другче све добро изучило; за то имају сва из основне школе излазећа деца засад пред одбором и поменути надзорником из свих за ову школу прописаних предмета строг испит са довољним успехом да положи, о чему им се има и сведочба издати, кад положи најмање 40 нов. у местни школски фонд; а ако које не би ни у средњу руку знало све оно што се иште, мора још годину дана школу походити, осим ако је тако тупо, да ни надања није, да ће моћи оно научити.

XVIII. О главним основним школама. Главна основна школа има редовно 4 разреда деце подељено у 4 собе на 4 учитеља; али ће се и свака она основна школа са 3 учитеља прогласити за главну, чим се успесима своје деце узможе упоредити редовној главној основној школи.

Учитеље на главној основној школи наименује засад главна управа на предлог и препоруку не само местног и консистор. одбора, него и постојећега учитељског тела на истој школи; али за учитеља може само онај предложен бити, ко има сведочбу, да је способан за учитеља на главној школи.

За управитеља главне школе поставља се засад један од учитеља исте школе на 4 године дана, било на изменце или по њиховом сопственом избору, и за тај помножен рад има се дати награде најмање 50 фр. а сва друга управитељства где их има, изузевши основне школе код препарандије, укидају се, и плата управитеља у колико је већа од поменуто дели се на учитеља.

У главној основној школи уче се све оне науке, што су под IX наведене, само се у четвртој разреду расшире и то са већим

обзиром на газдинство домаће и пољско, ил на занате ил трговину, како је које деце у школи више, и додаје се више практичне радње; најпоследње учи се још један језик и то немачки ил маџарски ил талијански, али за децу не другаче обвезно, но само по изричној жељи родитеља, и са обвезом учитеља на један, а за друге, ако их уме предавати, да му се плаћа за сваки најмање 50 нов. месечно од детета, па и то да предаје у ванредним часима, да не би то учење испало на штету других по живот претежнијих наука.

XIX. О девојачким школама. Где год је можно имају се учити женска деца одељено од мушке, зато у свакој општини, где је два ил више учитеља за основну школу има одмах један, ил мања половина од њих да уче само женску децу, и то где год можно да су учитељи женске.

У девојачким школама уче се све оне науке, што су под IX наведене, али са поглавитим обзиром на женско опредељење и на потребе женског живота, за то се имају и књиге за ову децу другаче написати, и додати наука о држању куће и ручни женски радови, чега ради има се и на помешаним основним школама, чим је до 20 женске деце наместити учитељка за ручне радове.

Да девојачке школе што боље напредују има се уза сваку да састави одбор од госпођа, које ће ову школу и њезин рад нагледати и за напредак старати се при избору учитељака и другаче своје мњење давати и нужне предлоге општини чинити.

XX. О недељним школама. Сва мушка и женска младеж, ако после 10-е односно 11-е ил 12-е године не пређе у другу школу, нити се прихватно даље учи, дужна је да долази на науке у тако звану недељну школу, и то све до навршене 16-е године, сваке недеље и празника најмање по два сата; а ко не узлолази казни се као и за не уредно полазење основне школе.

Сви старешине домаће, који у својој кући имају своју ил туђу децу у овим годинама и за ову школу, дужни су их за школу пријавити, положивши за свако по 20 нвч. у местни школски фонд, другаче плаћају казан од 5 до 20 фр. у исти фонд.

У овим школама повторавају се и расширују она знања, што су у основној школи свршена и додају се она, што су за живот тој деци даље нужна, а то су осим неких општих

знања sub 1, за женску младеж знања домаћичка sub 2, за мушку младеж у селима знања ратарска sub 3, а у варошима још и трговачка sub 4, и занатлијска sub 5, по чему се имају написати читанке и друге потребне књиге, рад којих ће школска управа начинити распис, а свака општина има за сваку ову школу своју да даје годишње најмање 25 фр. за набавку књига и других учевних опрема.

Учитељи су дужни и ову школу да држе, али да им се и за то плаћа, и то за сад најмање по 1 фр. од детета за ратарске и домаћичке науке, а по 1½ до 2 фр. за занатлијске и трговачке, и то из местног школског фонда.

Где има више учитеља разређују се и недељошколци на више соба, и свуда се одељује младеж женска од мушке, а где нема више учитеља онде долази на науку једна младеж пре, а друга по подне, где засад увек приседава по један члан од местног одбора односно од занатлијских ил трговачких старешина, или једна од госпођа рад бољег реда и мира.

Да се ове школе заведу осим недељних и празничних дана још и преко недеље рано јутром на доцне вечером, одређује се засад осим наведене плате још и награда од 40 фр. из местног и по 10 фр. из окружног и главног школског фонда за сваког оног учитеља, ко ову вечерњу ил јутрењу школу заведе и бар пет месеци са успехом одржи.

Да се ове различне врсте од недељне школе развију у пра-

1) лекција из Етике, из науке о правима дужностима грађанина и из закона криминалног, просто књиговодство, пословна и правна писмена, основи од народне економије;

2) лекције од домаћичког природописа и природословља особито из хемије уз науку о држању куће, гајењу деце, неги болесника са домаћим лекарством, о држању живади, врта, неги свилене бубе и друге женске радње, са непрестаним обзиром на чистоћу, ред, штедњу, уз вештбање у домаћичким рачунима, књиговодству, цртању;

3) лекције из ратарског природописа и природословља са науком о држању стоке, обрађивању земље, о ратилима, држању воћњака, винограда, ливада, шуме, како је где шта претежније, лекције од ратарске технологије и грађевина, уз вештбање у ратарском рачуну са књиговодством и практичним земљомерством.

4) лекције из науке о трговини, робама из трговачког законика, земљописа историје, уз вештбање у трговачком рачуну, двоструком књиговодству, стилистици, кореспонденцији;

5) лекције из занатлијске физике, хемије, технологије, из занатлијског закона, историје, уз вештбање у занатлијским рачунима стилистици књиговодству, ал особито цртању и калуповању.

ве мале техничке школице: домаћичку, ратарску, трговачку и занатлијску, даваће се оним општинама, које их не узмогу другче подићи и одржати зајам и помоћ из народних фондова, а помоћи ће их и држава у томе, да поставе веште учитеље ил учитељке и то комунске за Србе источне и западне са платом најмање 2 фр. на дан, осим удесна стана и свако пет година повишицом најмање 5%.

У местима, где се мимо више учитеља простих основних школа не узмогу и ови нови учитељи плаћати, имаће се по једно место од основних да редукује и овим новим да попуни, и деца у 11-ој и 12-ој години само по дана да слушају науку код учитеља нових, а младеж од 13-те односно 12-те и 11-те године да сва овим новим учитељима на науку долази, најмање триред преко недеље, и то младеж ратарска зими пре и по подне, а лети само рано с јутра, а младеж занатлијска и трговачка само на вече, како их не би школа ова пречила у вршењу послова на дому у радионицама и дућанима.

Да се добије вештих учитеља и учитељака одређују се засад из народног фонда пет, а из матичиног две штипендије по 500 фор. за изучавање, и то 3 за домаћичке, 3 за ратарске и 1 за занатлијске и трговачке науке под условом, да сваки после свршених наука дужан буде, за поменути плату бар пет година школу држати, другче потрошену штипендију натраг вратити.

Да се знања ова што пре по народу ширити почну наређују се две плате по 1000 фр. за учитеље, који ће под 2 и 3 озго наведене лекције путујући по народу држати, и осим тога одређује се још 1000 фр. сваке године на издавање популарни књига те струке, које ће одређена комисија прегледати и оцењивати.

На крају 16-те године има сваки недељошколац да положи испит пред окружним надзорником и целим местним одбором, па ко добро положи добива отпуст и сведочбу, кад плати 1 фр. у местни школски фонд; те може, ко је на занату само на основу те ослобођен бити, другче плаћа дотични ослобођач казне 20 до 50 фр. у местни школски фонд; а ко не положи испита добро, мора исту школу даље походити.

XI. 0 похођењу туђих школа. Сва српска деца, која се уче у туђим особито основним јавним ил прихватним школама имају се осим оних наука још и свом матерњем језику даље учити, и у православним обредима држати; о чему имају

дотични консисторијски одсеци настојавати, испите и извештаје тражити и подносити и старати се да дотични учитељи саразмерно награђени буду, од деце саме, од завода и од дотичнога окружног школског фонда.

XXII. О прих'ватном учењу. Може сваки своје дете и прих'ватно учити дати, или га сам учити, или прих'ватну школу или васпиталиште за туђу децу отворити, и то не само да их учи основним него и вишим наукама, ако на то има допштење; али мора сваки, ко своје дете основним наукама прих'ватно учи на крају сваке године јавном га испиту подврћи, положивши најмање 1 фр. у местни школски фонд; па ако се ни после две године не покаже од тог учења довољно успеха, мора се дете у јавну народну основну школу предати; а сваки ко ће да отвори прих'ватну школу па и српску децу да учи, дужан је по добивеном одпусту од политичке власти да поднесе и сведочбу о способству за учење српске деце засад главној управи и по добивеном одпусту да приложи једаред за свагда по 1 дукат у главни окружни а 3 дуката у местни школски фонд.

У свима прих'ватним школама, где се уче деца до 12-те године у редовним часима од основне школе, имају се предавати све науке, што су прописате за основну школу и има се на крају школске године одржати јавни испит пред депутацијом местног школског одбора и срезким надзорником и поднети извештај; па оне прих'ватне школе и заводи, који врло добре успехе покажу биће препоручени, да добију јавност; а оне, које занемаре науку на деци, или се докажу још и друге особито моралне мане, дужан је местни одбор да одмах затвори, односно српску децу из њих да извуче и подигне.

У касарнама где год се друга момчад основним наукама узуче, а буде и српске момчади имаће дотична окружна школска власт да се постара, да се и наша младеж на свом матерњем језику оним наукама учи, те да се за то потребне књижице набаве и учитељи нареду.

XXIII. О заводима за сирочад и за децу сака-ту. Школске власти имаће се поглавито и о том старати, да се бар један завод отвори за слепу и један за нему децу, и у сваком округу по један за сирочад, а међутим да се ова деца у одређенима од сабора намастирима склоне и онде за њих школице нареду, те и одмах по стечају два човека пошљу, да се један изучи за учитеља слепе, а други за учитеља неме деце.

XXIV. О школским фондовима, У свакој општини има се завести местни, у сваком округу окружни, а у центруму главни школски фонд sub 1, 2, 3, с којима ће дотични одбори да рукују под вишом контролом, водећи рачуне одељено од црквених и предавајући их по пропису, а све улоге за ове фондове које не узмогу одбори имаће дотичне политичне власти да својим начином утерају и фондовским касама предају.

XXV. О старању надзору и управи. Поглавито старање за школу и одговорност за њу има на себи местни црквену одбор. (II, 40). Он води бригу за напредак деце у религиозно моралном научном и здравственом погледу, стара се за школске зграде, намештаје, учевну опрему, за уредно похођење и држање школе, тачно вршење свију школских налога,

1) у местни школски фонд има да улазе:

а, сви приходи од школских добара и капитала, и сви редовни и ванредни прирези на школу;

б, све школске новчане казни, уписне и пописне таксе од деце из основних и недељних школа, поклони од школских слава;

в, у тај фонд има да плати сваки дошљак у општину најмање 1 фр., свака удајом доведена 1 фр., сваки ко се жени 1 фр., свако крштење 10 нов. свака посмртина и наслеђство најмање 1 фр., и све таксе од допуштених весеља, као и за пратње &

г, да се овај фонд што пре намножи, има се свуда од општинских пашњака или других земаља где их има, као и приликом каматовања за сваку постојећу и сваку сперативну српску школу најмање по једна сесија добре земље одсећи, а у помешаним општинама искати, да саразмерни део добију и српске школе.

Од ових улога имају местни школски фондови неке делове да дају у окружни и у главни фонд дотле, док не узмогу ови одржати се сами, а то је од оних под б, и в, наведених $\frac{1}{2}$ односно по $\frac{1}{4}$, а од оних под г наведених 6% односно по 3%.

2) у окружни школски фонд има да улази осим наведеног још од сваке православне душе тих епархија по 1 нов. на годину; од чистих намастирских прихода тих епархија по 15% изузевши оне намастире у којима се који од наведених под XXIII завода находи; цео интеркалар као и новчане казни од консисторијских чиновника; половина од интеркалара епископских; све таксе од диспензација за удадбе и женитбе.

3) у главни школски фонд има да улази осим наведеног још: од сваке православне душе свију епархија по 1 нов. на годину; од свију намастирских чистих прихода 35% осим горе изузетих намастира; цео интеркалар и новчане казни од централних чиновника; половина од интеркалара митрополитског; 25% од епископских; цео чист приход од књигопечатње; сав вишак од учитељских плата помоћницима не издатих; обећани 10% датак на учитељске плате од општина, и цео фонд, како данас стоји у Пешти кад се сврши деоба са Романе.

www.уредно издржаваће учитеља, савесно руковаће школским имањем и све остало по упутству од главне школске управе.

Те различне струке свог старања поверава одбор на посебна упутства појединим на то из своје средине одабратим вештим лицима: основне школе местном надзорнику односно управитељу, недељне особитима за те струке одабратим старешинама ратарским, занатлијским, трговачким, девојачке школе одбору госпође, све заједно ил на особ местном старатељу и лекару, које све осим последњег бира на шест година тако, да сваке три године половину чланова с нова бира, где може опет исте узети, а ко се ускрати службу ову примити, да плати откупа најмање 10 до 50 фр. у местни школски фонд.

Осим предпоменутих лица има у месту старатељство школа уђу још управитељи од средњих школа (гимнасије, реалке, препарандије) где их више има на изиенце, или ког сами међу собом нареде.

Сви ови дужни су повремено школе надгледати, своје приметбе и предлоге на побољшање истих општини чичити и о њима извештаје по пропису добивеном од главне управе давати.

Осим местног надзора подлеже сеоске школе засад још и среском надзору, где је један од учитеља тог среза надзорник, и то онај, ког учитељи тог среза под председничтвом окружног надзорника на три године изберу или предложе; а варошки учитељи, који нису на главној школи, ако их више има, бирају међу собом једнога за овај надзор.

Дужности ових надзорника прописује школска управа особним упутством, а поглавита је та, да води надзор у педагошко дидагичком погледу, и то засад над школама мушким и женским, док се и за женске школе не зоведу женске инспекције; где има да сваког течаја прође све школе свог среза и одржи строге испите, и то у присутству свију учитеља тог среза и једнога члана конзисторијског одсека, па по пропису главне управе да даде извештај о томе, за који труд има да добије по 1 фр. од сваке школе из местног и најмање 40 фр. годишње награде из окружног школског фонда осим gratis подвоза од општина, а варошки најмање 40 фр. награде из местног школског фонда.

Епархијски ил окружни надзор над школама води конзисторија односно други одсек, у ком су осим мирског школског

инспектора и осталих (под IV §. 2.) наведених чланова још и сви управитељи средњих школа, и сви срески надзорници.

Епархијски ил окружни надзорници којих засад треба четир и то 1 за Банат, 1 за Бачку и горњу Угарску, 1 за Срем и Славонију, а 1 за Хрватску и Далмацију морају бити теоретично и практично за школу и у школи изображени људи, узети из среских надзорника или од управитеља и професора средњих ил виших школа, које по расписаном стечају бира главна школска управа, испитавши дотичне консисторије за мњење и поднесавши правитељству на потврђење.

Плата окружних надзорника је 1200 фр. со 250 стан, уз 10 годишње вишке по 100 фр. и пуна пензија после 30 година службе, осим паушала за путне трошкове.

Главну управу кад свима српским школама има српски Патријар са митрополитско црквеним школским саветом, односно другим одсеком истог (IV. §) у којем су уз наведене чланове још и сви окружни надзорници, и из сваког округа по један од среских, ког они сами међу собом изберу осим главног надзорника, којег бира исти савет без расписивања стечаја од горепоменутих у школској служби славно познатих људи и презентује га правитељству ради наименовања.

Плата главног инспектора је 2000 фр. уз 400 фр. стана и 400 фр. путних трошкова, и после 30 година службе пуна пензија.

Највиши надзор над свима српским школама има правитељство само и извршиваће га кроз православне Србе, за то ће имати код владе угарске и хрватске по једног саветника Србина.

Закључење. Овај закон важи за све српске народне основне школе у провинцијалу угарском славонском и хрватском, у војеној крајини и Далмацији, и њим се изузимљу поменуте школе од свију других школских закона; а свака промена од овог, као и сваки предлог за нов закон има се у будуће најпре претрести у учитељским скупштинама.

БРАЋИ СРПСКИМ УЧИТЕЉИМА.

Овогодишњи одбор банатске учитељске задруге, изнео је предлог на IV. скупштини уједињене омладине српске у В. Кикинди пред учитељски отсек: „да се од стране истога отсека пошље једна претставка у интересу школе и њеног на-

претка на црквено-просветни сабор, који би се имао скорим са-
стати у Карловцима.“

Учитељски отсек у 4. својој седници од 27. Августа до-
нео је одлуку, да исту претставку поднесе сабору одређени
годишњи одбор учитељског отсека.

Годишњи пак одбор, пошто се конституисао, предузео је
себи, да посао тај обави што потпуније, с тога ево: јав-
но позива сву браћу српске учитеље, да би или више
њих или и појединце послали своје предлоге —
у смислу устројства наших школа — годишњем
одбору, како би овај — схвативши све мане и не-
достатке — отпратио такову претставку, која би
обухватала интересе свеколиких српских народ-
них школа и њених учитеља.

Своје предлоге нека изволе браћа учитељи управити на
председника одбора — најдаље до Дмитрова дана о. г.

В. Пушибрк с. р. председник одбора. Д. Јосић, перовођа одбора.
У Новом-Саду 9. Октобра 1869.

Допис.

Цетиње 26. Септ. 1869. Поштовани уредниче! Знаш да Вас зани-
ма, кад чујете о Црнојгори. Та Црнагора је за Србе гора сијонска, на
њој је светлиште светих; у њој гори неугашени огањ блистајућа свет-
лост — слобода! — У место јагњета да ошкропи крвљу око олтара,
шкропи се јуначком крвљу најваљанијих јунака стрмените стене. — Је-
сте! Црнагора је храм, у ком воштанице пале горске виле, пале
их јунацима, што погибоше на Косову и што их погибе од Косова бра-
нећи ово једино местанце, где не урлаху промукли дервиши! — Да,
така вам је ова црна-сива-гора! — Али ви сте ради да чујете о ста-
њу црногорских школа? — Е, оно ћу вам нешто да речем и о томе.
— Али немојте се надати Бог зна чему. — Ваља да себи најпре пред-
ставите Црногору. — Но бадава ћете ју себи представљати. Нема те
фантазије, која ће себи створити нешто, што је и налик на Црногору.
— Да вам је видети ове кршеве, ово чудо од камена; да вам је ви-
дети, како се ове горске главице уздигле једна над другом, па изгле-
дају као кад се оно маст кува, те се сива пена уздигне изнад котла.
— Па мислите, е земно камење узаврело и уздигло над собом бијесну
пену. — Па да вам се још мало успети уз ове главице, да мало ко-
ракнете уз горска вука — мрка црногорца, да вам језик испане од му-
ке, е би онда рекли: јадни Црногорци, јадни мученици! — А кад се
опет попнете горе, па вам чарлијне она прохладна арија (ваздух) ко
што кажу по талијански Црногорци, а ви би онда заборавили на муку
и појевали: „Чарнагоро! пуна ти си хлада!“ —

Но ја видим, да ми ваља други пут зборити о самој Црнојгори, а ваља сам хтео да коју речем о црногорским или за сад само о Цетинским школама. На Цетињу има 4 основна разреда. До сада предавала су 3 учитеља тако да је у трећем и четвртој разреду предавао један. — Сада ће, бар тако се надамо, бити 4 учитеља. — Нећете се чудити што је мало учитеља. Помислите само на ову сиромашну земљу, где годишњи данак износи на неки 50,000 форинти у цванпикама, па ће те одма моћи прорачунати, колико ће отуда долазити на школе. Понајвише троши на просвету црква која има својега добра. Високопросвештени владица Иларијон довео је у ред и доводи све боље, манастир и имање, те сада доста претече од прихода — што су пре харчили манастирски настојатељи и тиме се поднамажу школе. Школе се налазе у манастиру; — две мање и једна већа соба. Клупицах мало, а деце доста (има свега у сва четир разреда 107 ђака у I. 33; у II. 29; у III. 20; у IV. 25) те дечица скупила пода се ноге, па седе на голом камену, јер нема места у скамијама, па радо слушају, што им учитељ збори. — Има их ту и са наусницама ђака. Сваки радо долази у школу. Па тако се и види да добро успевају. — Деца су врло бистра, и учитељ се небоји, да га неће стићи. Потешко иде само са певањем. — Од многог хода по горама и од оштра ваздуха, обично су им нечисти гласови. Тешко је наћи и једно ђаче са танким звучним гласом.

Сада је ево подигнута богословија на Цетињу. Ваља да се нигде нису тако отимали ђаци у школу као ту. — Дође до 30 ђака — неки који су свршили школу још пре неколико година. Држани су строги испити при примању. Жалост и невоља од онога, кога не примише у богословију. — Давано је некојима на вољу да се попе, но они радије пођоше у богословију, да се уче још три године. — У богословију примљено је свега 20 ђака. Десеторица су примљени на државни трошак. — Свечан почетак бијаше 18. Септ. т. г. У манастирској цркви бијаше позив св. Духа. Његова Светлост Кнез Никола присуствовао је са Кнегињом како у цркви тако и у школи при водосвећењу. Бијаху ту и главари Црногорски. Беседно је том приликом управитељ цетињске богословије г. Милан Костић поздравивши Црногору са кораком ка просвети; разлижио је шта значи школа у опште по људски напредак, шта значи богословија за себе по народ по веру; — изјави радост што је дошао, да и он припомогне за унапређење црногорске младежи, обећавши, да ће, у колико му допусте његове слабе силе, старати се, да одговори том великом позиву; — благодари у име целог српства Њ. Св. Кнезу, што се он стара, да Црногора, која је увек осветлала образ на бојном пољу, и на просветиome пољу пође за осталим народима. Тај дан бијаху на обједу ког Њ. Св. Кнеза Високопр. Владика са управитељем и професором богословије, и друга господа црногорска; — и наздрављало се у име напредка новоподигнута завода и заузимања око просвете Црногоре — Њ. Св. Кнеза. — Предавања су започета. За другог учитеља наименован је г. Спиридон Ковачевић. — Ове године отворен је први, до године отвориће се други, а до трећи разред богословије. —

Тако дакле и Црногора угледа богословију. Дај Боже да буде корисна по ову земљу, и да буде расад просвете као што је била расад слободе.

Моли вас управа богословије, да би јој бесплатно слали ваш лист; јер ако је и где задужбина учинити дар на просветне цели, то је задужбина црногорским школама, умољавамо такођер и остале листове, да би били тако веледушни, и својим листом одрадовали овај ново подигнути завод. — Можда ће се наћи и у вашем Сомбору који родољуб, те ће предплатити ваш лист за боље ђаке у богословији — која је скопчана и са препарандиом за Црнугору.

Школске вѣсти.

ИЗ СРПСКЕ УЧИТЕЛСКЕ ШКОЛЕ. Призивање Св. Духа држало се код нас у недељу 6 Октобра у св. Предтечевој цркви. Том приликом говорио је учећој се младежи дѣпо слово Гд. Димитриј Поповић приправнички катихет, а служио је на призивању св. Духа Господин Прота са обадва катихете. Приправника има у првом течају 20, а у другом 25, и осим ових едан правитељствени питомац из Србије који слуша педагогичке наука у оба разреда као ванредни ученик. — Међу новоуписанима свршио је едан VII. гимн. разред; едан је свршио V. реални разред; едан четврти гимназиски разред са отликованѣм, едан III. реални разред са отликованѣм, деветорица четврти гимн. разред с првом класом и седморица трећи реални разред с првом класом.

Ови питомци кои су сада ступили у завод, обвезани су по смислу в. кр. рескрипта од 10 Авг. 1868. за три године педагогичке науке учити, напротив они кои су сада у други течај ступили свршиће ове године науке по досадашњем обичају.

Из овога се види, да је професорски збор овога завода одазвао се високој наредби, а надамо се да ће и Србски народни Сабор учитељску школу нашу у свему онако снабдѣти, да може суитцати у сваком погледу са државним ове врсте заводима, а зарад тога нужно је у главноме ово трое: Прво, да се умножи број редовних професора јошт с двоциом, те да их буде четири, осим помоћника за побочне предмете као што су хармонично појањѣ, турнованѣ, цртанѣ, и краснопис; друго је нужно, да се редовним професорима плата од 1000 фр. уз то станаина и огрев са 200 фр. одреди, да им се после сваких 10 година службе додаје повишица и да им се старост мировином обезбеди; треће да се установи коивикт и то за 24 ученика бесплатно, а за остале по умѣрену плату. —

ЖЕНСКА ШКОЛА. Свештеници у Србској Неузини наумили су у истом мѣсту отворити женску школу, у којој ће они за време бесплатно учитељске дужности вршити. У корист ове школе држана је о Преображењу бесѣда, на којој је преч. г. Стеван Болманец парох предаванѣ о васпитању дѣце особито женске држао. Бесѣда ова донела је 44 фр. с којим ће се новцем уз општинску помоћ соба за школу под најам узети и скамие набавити. Врстни свештеници примајућ ово бреме на себе, ради су општини оваку школу осладити и довести је до тога увѣрена да им је женска школа од велике користи, а кад то буде онда ће ямачно општина закладу за ову школу основати и правога учитеља узети. Не-

ка е слава честитим служителѣма олтара Господиѣг паросима Неузинским, кои се тако свойски за просвету народну заузимаю. Живили и за углед многима послужили!

У СОМБОРСКОЙ ГИМНАЗИИ отвара се ове есени и то найдалѣ 20. Новембра по нашем први гимназиски разред у коме ће се (а по времену и у другим разредима) по закључку общтинском све науке на србском и маѣарском езику предавати. За ову годину одређено е да досадашњи српски катихет предае у првом разреду свой дѣци и српски езык, а римски катихет тако исто маѣарски езык, а осим тога отворен е стечай за едно професорско мѣсто с платом од 800 фр. Професор овај предаваће ове године: Латински езык, рачун, земљопис и природопис и имаће 15 седмичних часова, а дужан ће бити сваку од ових наука како српски тако и маѣарски предавати. Стечай е отворен на 14 дана од прве објаве у Застави и у државним званичним новинама. — Община вароши Сомбора рада е на годину уеданпут други трећи и четврти разред ове гимназије отворити.

СТЕЧАЈ. На земунској српској основној школи упражњено је једно учитељско место са годишњом платом од 500. фор. авр. и 60. фор. у име станарине.

Потражитељи имају своје сведочбе о том, да су приправнички завод у Сомбору са добрим успехом свршили најдаље до 1. Новембра о. г. послати.

Из седнице српске црквене општине Земунске у Земуну 8. Октобра 1869. године.

Ст. Л. Милаѣиновић,
перовођа.

Др. Ј. Миланковић,
председник.

ОГЛАС. По налогу високогъ кр. Унг. Министарства за благочестіе и просвету дто 24 Окт. о. г. бр. 15010. има се учитељско звање у помещаномъ селу Влайковцу у Темишварској жупанији такоким лицемъ попунити, кое ће у станю бити како србску тако и романску децу на њиномъ материјмъ езику настављати. У слѣдъ тога се расписуе на ово званіе стечаште до 30. окт. о. г.

Плата съ овимъ званіемъ скопчана е: 105 фр. а. вр. 25. меѣій жита 25 меѣій кукуруза, 100 фунти сланине, 50 фунти соли, 15 фунти свеће 4 хвата дрва, 2 ланца земљѣ, ½ ланца баште и слободан станъ.

Проситељи имаю свое молбенице са крштенимъ писмомъ, сведочбама о свршенимъ наукама, досадашњимъ службованю и моралномъ политичномъ владаню свомъ до гореназначеногъ рока консісторіуму Вршачкомъ поднети. У Вршцу 17. Септемвриа 1869.

☞ Да се издаванѣ овога листа продужити и неиздани бровѣи накнадити могу, уљудно молимо све овогодишњѣ и старе дужнике, да нам се што скоріе одуже.

Лист излази двапут месечно.

Цена е на целу год. три форинта, а на по год. 1. ф. 50 нов.

Издае и уређуе Никола Ђ. Вукићевић.

Тискано код Андрије Вагнера.

прия и снажено живаца, а то е уживанѣ здравог и чистог ваздуха, добра храна, умѣрена топлота, чисто држанѣ цѣлога тѣла, постепено очврснуће, радња и одмаранѣ узастоце. Особито е сан (спаванѣ) од велике важности по оснаженѣ мозга и живаца дѣчих. У спаваню се мозак најболѣ крѣпи. С тога неваля дѣцу силом будити и сан им узнемиривати, него их пустити валя, да се добро и мирно по вољи изспаваю, па ће онда чила, здрава и весела устати, и сваки дан не само тѣлом него и духом напредовати. Далѣ чувати валя дѣцу од жарке врућине и яке студени а особито од напрасног прелазка са студени у топлоту или са врућине на хладноћу. Притом брижљиво чувати валя главу дѣтиню од свакога яког потреса и ударца. Ђушанѣ, кврцанѣ по глави, ударанѣ главом о таблу, керенѣ ува, влаченѣ за косу, то су све оرياتки поступци са коих много дѣте не само тѣлом него и памећу ослаби. Неразборито дакле и грѣшно поступаю они родитељи и учитељи, кои повѣрену им младеж на горњи начин злоставе бию и кинѣ, и дао би бог да се одсада ни у школи ни на дому васпитатељи при васпитаваню дѣце са овако глупим и тирјанским средствима више не служе, са којима се здрављѣ убия и глупавост проузрокуе. — Јошт нам спемени валя, да и употребленѣ яких пића такође живце слаби и малаксалост како тѣлесну тако и духовну код дѣце проузрокуе.

Што се тиче дѣчега занимања, малой дѣци неваля износити многе ствари у еданпут и давати разноврстне и многе бројне играчке. Болѣ е да дѣте едну и исту ствар са сваке стране сматра нѣколико дана едно за другим, па после нѣког времена опет ту исту, него да од многих ствари што му се изнесу незна кою ће пре у руке узети, па да тим на све огади, и умно се расее.

У колико се више препоручуе, да се родитељи с својом дѣцом а учитељи са ученицама својски и радо забавляю и разговараю, у толико већма на опрезу валя бити, да дѣца непостану стармала и према узрасту свом отвећ паметна, а то е тога, што у стармале и препаметне дѣце живци раним драженѣм и напрезанѣм сасвим раслабе.

У праву школу, гдѣ се учи писати читати и рачунати, ни пошто нетреба шилјати дѣцу док им се шеста година од рођења ненаврши, а ону слабакку дѣцу тек кад у осму годину ступе у школу слати валя, а дотле их пустити треба нек се сиграю, да у слободной природи што већма тѣлом оячаю и

здрављем унапред пођу, пак ће по том кад ојачаю лако и брзо вршњаке своје стићи.

Школе треба да су удешене тако да здрављ дѣчије непрече, него да га још подпомажу. У овом погледу досада е мало код нас што учинјено. Школске су нам себе понајвише мрачне, низке, тесне и влажне, у гдѣкоје зраци сунчани допиру дѣци са пред или с десна ил са свију страна. А то све квари здрављ и упропашћуе вид, ово најдрагоцѣније благо толике дѣце. Желити би дакле било да разумни управитељи школски и пријатељи младежи код обштина израде, да се школе суве, високе и видне зидају, и да у њима дѣчицу васпитавају паметни и ваљано приурочивљиви учитељи, кои ће с дѣцом отчински поступати и њи пријатним и разумним начином учити и изображавати.

По савѣту најразумнијих испиталаца дѣчије природе доста е да дѣца од 6 и 7 година само по 12 сати на недељу уче, она од 8—12 година да највише по 24 сата преко недеље у школи седе, па јошт да им се и између сваког часа по њколико минута одмора на сигранѣ даде, и да се осим школских часова сваки дан или у гимнастици или у вртарском послу под управом и надзором учитељским вештају.

Од слабе и сиромашке дѣце, која се хрђавом и слабом храном хране, несме се захтѣвати, да се с науком толико баве и напрежу, колико то подноси здравом, јакој и добро хранљивој дѣци.

Веома е малена корист, што по разум дѣчији произлази од туда, ако се дѣца науче у школи све европске рѣке и рѣчице набрајати, стране рѣчи папагајски на изуст изговарати, имена царева и кралѣва и године њиховог царовања или имена многих градова с броем њихових становника најточније произносити, — али е од веома велике користи по народ, да свако дѣте остане здраво чило и окретно, брзо и весело, и да се у свију сачувају чулни органи у подпуном здрављу и снази, те тако да од њих паметни и разумни па и дѣлателни и поштени люди постану.

(Продужиће се.)

Б А Н А Т.

(Нѣколико лекција из земљописа.)

Б. Србско-Банатска войничка краина.

Кад е горњи део Баната године 1779. на жупание поделѣн, онда е дољни део заостао у войничком станю и поделѣн е био најпре на две регименте, од коих е еднѣй дато име немачкобанатска, а другѣй србскороманска (по тадашнѣм званичном изразу илирско банатска.) Тек у новие доба ова последња поделѣна е на две: србску и романску, — и тако сада се банатска краина састои из две србске и едне романске пуковниѣ. Од србских пуковниѣ прва (панчевачка) носи још и сада име немачкобанатске пуковниѣ, премда су у нѣой Срби броем душа иманѣм и народном свешћу најпретежниѣ.

Простор Банатске војне краине износи 182 □ миља. Од овог е западни део чиста и врло плодна само на пеким местима песковита равница, а источни део сав е бреговит. Уз Дунав простире се од Базяша па све до Ршаве планина Клисура, на којѣй су највисши врхови Алион и Алибег. Реке су Дунав, Тиса, Тамиш, Бегей, Караш, Нераль, Черна и Бѣла Рѣка.

І. Нѣмачко банатска или Панчевачка Пуковниѣ.

Пуковниѣ ова граничи се с сѣверне стране жупаниом торонталском, са источне : жуп. темишварском и пуковниом белоцркванском, са јужне Дунав е раставља од Србиѣ, а са западне Дунав е раставља од варадинске пуковниѣ а Тиса од тителског баталиона.

Простире се на 42 □ милѣ на коме простору има близо 500,000 јутара добре земљѣ, што се обдѣлавати може. Од ове земљѣ има преко 200,000 јутара ораће земљѣ а остало су понајвише ливаде, ритови и пашњаци, а има и нешто винограда. Сточарство е овде у доста напредном станю, особито држе граничари много оваца, говеда и коња.

Становника има близо 130,000 душа, од коих 80 хиљада Срба православне вѣре, 24,000 Романа, 6000 Словака, 1000 Хрвата, 16,000 Нѣмаца и 3000 Мађара.

По вѣри Срби и Романи су православни; Нѣмци су понајвише римляни, словаци и нѣшто мало нѣмаца припадаю протестанској, а мађари (у селу Дебелячи) реформатској вѣри.

Трговина е понаввише у србским рукама, има много трговаца и до близо 2000 занатлија у овој пуковниј. Народ стапуе у едној слободној милитарској вароши и у 37 граничарских села.

Главно е мѣсто :

ПАНЧЕВО. Слободна войничка обштина недалеко од ушћа рѣке Тамиша у Дунаво. Ово е една од најлѣпших и најчистијих дољноземских вароши са 15,000 становника, међу којима има 11,000 Србаја православне источне вѣре а остало су Нѣмци од којих већина припада римској а мањина протестантској (лутеранској) вѣри. Панчево е са своје живе трговачке радњѣ на гласу. Особито се ту води велика трговина с раном рогатом марвом, свинјама и дрвима. У вароши овој има преко 200 трговаца, међу којима и више великокупаца. Православни Срби имају у Панчеву две парохиялне цркве. Саборна или велика Црква има две звонаре и посвећена е Успенију Матере Божије; изнутра е богато украшена а иконостас јој е на садровој (од гипса) стѣни врло вешто насликан, особито е врло вредно видити икону св. Јована Крститеља, која се међу најзнатнија дѣла србског сликарства броятн може. Друга или горња црква слави Преображение Христово. Окром две парохиялне цркве налази се јошт и на гробљу нашеи црквица св. Ђурђа, коју е основала честита србкннја покойна Марија Драгићевићка, која е на добротворне цѣли цѣло своје иманѣ оставила. Римляни имају у Панчеву манастир франѣвачке мале браће (минорита), а протестанти од скоро имају своју парохиялну цркву. — У Панчеву е управа цѣле пуковније немачко банатске. Између учевних завода споменути нам ваља ц. кр. висшу реалку и државну главну школу, у којима се науке на немачком ѣзику предају; србску главну школу са 4 разреда средоточну србску женску школу и две основне мушке и женске школе. Осим тога у Панчеву налази се приватна србска трговачка школа, пѣвачко друштво и управа србских школа за банатску краину.

У Панчеву е 18. Дек. год. 1848 напрасном смрћу од каплѣ ударен умро србски изабрани войвода Стефан Шупљикац, а капля га е ударила баш у оном часу, кад е споменутога дана после подне на коню са сјапом пратњом изишао био да поздравн браћу Србијанце, кои су из Србије овамо браћи својој у помоћ прешли били. Тѣло е войводино с тужном свечанош-

ћу пренешено у манастир Крушелол и тамо е с леве стране у женској препрати у исти онај гроб саранџно, у коме по-
 чиваю кости многострадалног последнѣг деспота Србског Ђур-
 ђа Бранковића Ш. На нѣколико дана после войводине смрти
 Стеван Книћанин србски войсковођа са своим юначким друго-
 вима юначки е одбио од Панчева непријатељски нападај, и том
 приликом цвѣтућу варош ову од пропасти сачувао.

Између увеселителних места у Панчеву спомена е вредна
 народна башта, коју е засадио и подранио славни пуковник,
 доцније Ђенерал и Фелдцајгмастор царски Вулета Михалџвић.

Недалеко од Панчева и близо села Старчева налази се
 стародревни манастир Воиловица задушбина високог Стевана
 Деспота Србског и најстариег сина Србског Цара Кнеза Лазара.

Долни Ковин. (Kubin) сад село наспрам Смедерева,
 у коме има више богатих србских трговачких кућа, које велику
 трговину воде с рогатом марвом и са свиняма. Около 1400. го-
 дине била е овде утврђена варош Ковин, у којој су станова-
 ли богати трговци и занатлије Срби под именем гостию краљѣ-
 вине угарске (*hospites regni Hungariae.*) Немогући противстати
 навали турској Срби ови преселе се на остров Чепель, гдѣ
 од краља угарског Шишмана добию повластице, по којима им е
 као слободним людма дозвољно било у цѣлој угарској краљѣ-
 вини трговину водити.

Главна населбина србска на острову Чепелю прозове се
 србски Ковин гдѣ су Србљи около 1419-те године великолѣп-
 ну цркву сазидали, која и данас јошт постои и сматра се за
 најстарию нашу цркву у горњој земљи Угарској.

Томашевац, граничарско мѣсто на рѣки Тамишу. Ту е
 у време последнѣг аустрискотурског рата године 1788 ка-
 петан Радивоевић србин са три стотине граничара бранећи та-
 мишки мост од навале турске славно погинуо. Над могилом
 погинулих јунака наших подигнут е крст са сходним над-
 писом.

Перлез село наспрам Тителја, у коме се велики марвени
 пазар држи.

Баваниште највеће чисто србско село у Панчевачкој
 пуковни.

(Продужиће се.)

ОБЈАШЊЕЊЕ СИМВОЛА ВЈЕРЕ

за одраслију дјецу.

Из „Воскреснаго чтења“ извадио Богдан Кузмановаћ, парох Српскоклариски и члан консисторије Тамишградске

II.

Дванаест чланова символа вјере

ЧЛАН ДРУГИ.

„И во единаго Господа Исуса Христа, сына Божія едиnorodнаго, иже отъ Отца рожденаго прежде всѣхъ вѣкъ, Свѣта отъ свѣта, Бога истина отъ Бога истина, рождена, несотворена, единасушна Отцу, иже вся быша.“ У првом члану, који сам вам, дјецо моја, објаснио већ, изложено је учење о Богу, као Суштеству највишем и најсавршенијем, и о Отцу, као наименовању, које Му је придао учење хришћанско. Ондје сте видјели колико је то учење узвишено и свето по себи, и како оно превазилази све што се је до њега говорило о Богу. Другим чланом почиње се излагај учења о Исусу Христу, Сину Божијем, као о другом лицу Свете Тројице, о Богу Сину, и продужује се до осмога.

Да бисте, мила дјецо, сватили, откуд се овдје опет говори о Исусу Христу као Богу, кад хришћанска вјера као што смо видјели, строго исповиједа једнога Бога, нужно је да знате учење хришћанско о јединству Бога. Учење православне цркве говори, да је Бог један само по Својој природи, по Својему јестеству, али да у Божавству једином има Отац Који рађа, Син Који се рађа, и Дух Свети Који исходи.¹⁾ Како су Отац и Син и Свети Дух, три лица, у једном Суштеству Божијем и како та три лица, нијесу три Бога, но само један Бог, то се не може постигнути нити објаснити. Ту нам је високу тајну, која је над нашим умом, навјестило Јеванђеље. Та се тајна усвојава само вјером, т. ј. ми можемо само вјеровати, да је то доиста тако, како нам казује откривење хришћанско, а схватити и објаснити тога ми не можемо. Оци цркве, желећи колико толико приближити к нашем схватању ту велику тајну, тражили су јој прилика и примјера у природи видљивој. Тако

¹⁾ „Три пою херувимски,“ поје се у Триоду посном, „святое Телѣ Божество, свѣты и свѣтъ, и животь и животы, Бога рождшаго, Бога рожденаго, Бога отъ Отца исходящаго“ (Понедј. 3. недј., 1. пјесм. тројич.)

један отац (Димитрије Ростовски) говори, да је као Бог душа наша, по тому, што, једна будући по природи (једна у нашем тијелу), влада тројственом силом, памећу, разумом и вољом. Памећу уподобљава се душа Богу Оцу, разумом Богу Сину, вољом Богу Духу светоме. И како у светој Тројници три лица нијесу три Бога; но само један Бог, тако и у нашој души три речене силе не састављају три душе, но једну. ¹⁾ Још су укинали примјер од сунца, које, премда једно, има при себи лучу сунчану и свјетлост; од дрвета, које има коријен, стабло и род; од ватре, блеска од ње и топлоте њезине, и од других подобнијех предмета. Но за све те прилике и примјере говорили су оци цркве, да се њима истом само као приликама и примјерима представља тајна свете Тројнице, но не разјашњује се. Та три непостижива и нама неразјашњива лица, Отац, Син и Свети Дух, по божавству, могућству и сили, равна су међу собом. „Какав је отац,“ говори се у једном старом исповједању наше цркве, „такав је Син, такав је Дух Свети. Отац је Бог, и Син је Бог, и дух Свети је Бог.“ Но по личним својијем својствима та су три лица различна. „Отац“, продужује исто казато исповиједање, „ни од кога није створен, нити саздан, нити рођен; Син није ни од самога Оца створен, ни саздан, но рођен је од Њега; Дух свети нити е од Оца створен, нити саздан, нити рођен, но Он исходи од Оца.“ ²⁾ Или другачије: „Бог Отац не рађа се и не исходи од другог лица, Син Божиј прије свијех вијекова рађа се од Оца, Дух Свети прије свијех вијекова исходи од Оца.“ ³⁾

Сад можете, мила дјецо моја, схватити, по чему у нашем симболу вјере уз учење о Богу Оцу има још и учење о Богу Сину и о Богу Светом Духу. Учење о Богу Сину и о Богу Светом Духу саставља суштност или језгру учења хришћанскога. Ја сам вам споменуо, да су за Бога, као једно највише и најсавршеније суштаство, знали добро Јевреји, па у неколико и незнабошци; но за Бога као оца, који рађа Сина и изводи Светога Духа, нијесу знали ни незнабошци, па ни сами Јевреји нијесу знали добро. ⁴⁾ Незнабошци, који су жи-

¹⁾ Розыск, стр. 292.

²⁾ Символ, познат под именом светог Атанасија Александријскога.

³⁾ Види Руски „пространний катихизисъ“, чл. 1.

⁴⁾ Свети Јован Дамаски говори, да се јединством јестаства савршено руши лажно мњење незнабожаца о мноштву богова, а исповиједањем Слова и Духа учење Јевреја. (види „Точн. излож. прав. вѣры“, кн. 1. гл. 7.)

вјели до рођења Христова, које није обасјавало откривење Божије, држали су, да не може бити, да Бог, као једно највише и најсавршеније суштаство, Сам свима управља и располаже; они су мислили, да мора бити да имају друга суштаства, Њему равносилна, која свијем управљају и за све се старају.¹⁾ Но они нијесу знали, да ли се заиста таква суштаства налазе, да ли доиста имају, и чиме се управо брину. Тим су мање могли представити себи, да би једно од таквијех суштаства могло сићи на земљу и јавити се у обличју човјечијему. Јеврејима, које је обасјавало откривење Божије, обзнањивао је Бог, да ће бити вријеме, кад ће доћи на земљу Месија, Спаситељ свијета, доћи у тијелу и крви човечијој, родити се од Дијеве, пострадали и умријети за људе, васкреснути, вазнијети се на небо, и на мјесто своје инога Утјешитеља послати људима, Духа Светога; но Он им је откривао све то као које ће се тек кадгод извршити. Јевреји нијесу могли јасно представити и појмити, како ће то бити, у каквом ће одношају то лице, које ће доћи на земљу, бити према Богу Оцу, како ће се јавити и како ће наставати у људима Свети Дух. Све је то разјаснио тек долазак Христа Спаситеља на земљу. Учење о Исусу Христу као трећем лицу Свете Тројице, открило се је онако јасно, да га је ум човјечиј могао појмити, тек пошто Се је Спаситељ родио у тијелу. Вјера се стала називати хришћанском, такођер тек од времена смрти, васкрсења, и вазнесења Христа Спаситеља на небо. С тога, ако не знамо и исповиједамо Исуса Христа и Светога Духа, или ако знамо и исповиједамо друкчије а не како заповиједа црква Христова, не можемо бити истинити и добри сљедници Христови, нити се можемо и називати хришћанима, јер је само онај човјек сљедник Христов, хришћанин, који исповиједа и слуша Христа. Ето узрока, зашто у нашем исповиједању после учења о Богу Оцу сљеди учење о Богу Сину, и за што ће сљедити и учење о Богу Духу Светому.

А шта нам говори о лицу Исуса Христа наше исповиједање, које су углавили на једном сабору њих 318, а на другојме њих 150 отаца, искуливши се из свеколике тадашње цркве ?

„И во единаго Господа . . . “ Тако се започиње

¹⁾ Представљење Платоново о Божавству, и учење Јеврејсконезбожачких филозофа о логосу (Слову) пред рођењем Христовим.

учење о Исусу Христу у нашем исповиједању. У изложају учења о Богу Оцу, као Суштаству највишем и најсавршенијем, оци цркве утврдили су ријечи „Вѣрую во единого Бога“, а у изложају учења о сину Божијем почетак исповиједања вјере углавили су у ријечима „Вѣрую (ова се ријеч на почетку исповиједања учења о Исусу Христу подразумева) и во единого Господа.“ Та промјена ријечи не значи то, да је лице, о којем се овдје говори, ниже од првога, нити да је то лице други Бог. Не. Господ и Бог, те ријечи значе једно и исто. Ми често говоримо овако: „Госпode Боже!“ И у Светоме Писму, у ријечи навијешћеној од Бога, Бог Отац и Исус Христос називају се Господ (Мат гл. 11. ст. 25.; 1 Кор. гл. 8. ст. 6.). Него су оци цркве, желећи изразити ту мисао да се од ових ријечи започиње учење о другом Лицу Свете Тројице, поставили ријечи „И во единого Господа“, јер не би било лијепо опет произносити „Вѣрую и во единого Бога.“ Ријеч и означава пријелазак к другом Лицу Свете Тројице, као што у ријечима „во имя Отца и Сина . . .“ ријечица и одјелује лице Оца од лица Сина, а ријечи „единого Господа“ показују, да је Лице, о ком се овдје почиње ријеч, исто такав један Господ неба и земље, какав је и Бог Отац. Елем ријечима тијем о Исусу Христу, као Спаситељу нашем и јединородноме Сину Божијем, наговјешћује се само мисао, да је Лице о ком се започиње ријеч исто тако божаствено, као и Оно о коме се говорило горе.

Даље ријечи подробније исказују, ко је то Лице према нама и према Богу. У томе смислу прва је ријеч Исус. „И во единого Господа Исуса“ Ријеч је та Јеврејска. На нашем језику значи та ријеч Спаситељ. У Јевреја носили су то име многи до рођена Христова. Да споменем само два мужа, које су Јевреји врло уважавали. Један је Исус Навин, слиједник Мојсијев и управитељ Јеврејски по смрти његовој, који је увео синове Израилеве у земљу коју им је Господ Бог дао; други је Исус Јоседеков (Јездр. гл. 3. ст. 2.), који је помогао извести Јудејце из ропства Халдејскога. Кад је било на том доба да се роди Спаситељ свијета, анђеол, послат с неба да навијести да ће се родити Христос, рекао је, да се рођеноме сину надјене име „Исус“ Узрок, за који је анђеол заповједио да се тако и не другчије назове син рођени, био је то, што је тај рођени син имао да спасе људе од гријехова: „јер ће Он,“ говорио је анђеол, јавивши се Јосифу. „и зба-

вити Свој народ од гријеха њиховијех (мат. гл. 1. ст. 21.). И заиста, друго је лице Свете Тројице понајвише учествовало у дјелу нашега спасенија. И Бог Отац и Бог Свети Дух учествовали су у дјелу нашега спасења: први, вјечнијем својим предјелењем о нашем спасенију, други, свагдашњим Својим учешћем у нашој добрим дјелима. Но једно и друго извршило се је и извршује се, јер је друго Лице Свете Тројице предјелење Бога Оца о спасенију људскоме примило, и сишло на земљу у тијелу. И отуд је то, да су у исповиједању вјере придали то име Исус само другоме Лицу Свете Тројице. Све једно је дакле значење, или се произносило „вѣрују и во единого Господа Исуса . . .“ или „вѣрују и во единого Господа Спаситеља . . .“

Шта значи друга ријеч, друго име, које у својему исповиједању произносимо и придајемо другоме Лицу Свете Тројице, — шта значи име Христос? „И во единого Господа Исуса Христа.“ Ријеч Христос такођер није наша ријеч. Та је ријеч узета из Грчкога језика, и на нашем Српском језику значи помазани, помазаник. У стара времена, прије рођења Исуса Христа, називали су се тим именом цареви, првосвештеници, пророци, и уопште људи који су се одозгоре бирали и опуномоћивали на своју службу. Тако псалмопјевац Давид, који је далеко прије рођења Христова живио, говори на једном мјесту: „Тоба ради хвалим Те, Господе, пред народима, и појем имену Твојему, Који славно избављаш Цара Својега и чиниш милост помазанику (Христу) Својему Давиду и потомству његову до вијека“ (Пс. 17. ст. 51.). Христом назива он ту себе, цара, избранога Богом народу. У доцније вријеме, мало прије рођења Христова, именом Христос називали су Спаситеља који је имао доћи. Тако је Ирод цар, који је живио у вријеме рођења Христова, питао главаре свештеничке и књижевнике народне: „Гдје ће се родити Христос“ (Мат. гл. 2. ст. 4.)? Кад је спаситељ сишао на земљу и јавио се свијету, називали су Га Христом сви који су га вјеровали и признавали обећаним Спаситељем. Тако је апостол Петар, на питање Спаситељево, шта мисле ученици Његови ко је Он, одговорио и рекао: „Ти си Христос, Син Бога живога“ (Мат. гл. 16. ст. 16.)! У нашем исповиједању или символу име Христос значи дакле обећани, опуномоћени, помазани одозгоре. „Ти си обећани од озгоре Син Божиј!“ Ми вјерујемо не само у Готнода нашега Спаситеља него у Спаситеља као

одозгоре, обећанога, одозгоре обученога силом и моћи Божаственом на наше спасеније (Лук. гл. 4. ст. 18.) прије постања свијета. И име Христос дакле придали су такођер само другоме Лицу Свете Тројице, јер се је само друго Лице Свете Тројице у превјечном савјету Божијем примило да изврши закључај о нашем спасењу, закључај тога савјета или збора.

А ко је тај одозгоре обећани и одозгоре опуномоћени наш Спаситељ по личноме своме достајанству? На то одговара треће име, које се у нашем символу вјере придаје Спаситељу. „И во единого Господа Исуса Христа, Сина Божія.“ Име „Син Божиј“ такођер није било непознато старим мужевима од прије рођења Христова. Стари Богом просвијећени мужеви често су представљали Спаситеља, који је имао доћи, Сином Божијим. Тако се на једном мјесту у псалмопјевца Месија каже оваквијем говорником: „Господ рече Мени: „Ти си Син Мој, Ја Те сад родих“ (Пс. 2. ст. 7.). кад се је Христос имао родити, анђео, кои је послат био да навијести рођење Његово, називао Га је Сином Божијим (Лук. гл. 1. ст. 35.), а кад је дошао био на земљу, и сви који су Га вјеровали називали су Га Сином Божијим (Мат. гл. 16. ст. 16.; Марк. гл. 1. ст. 1.; Јован. гл. 1. ст. 34.). То име, које се је потпуно објаснило по доласку Христову на земљу значи то дакле, да је ради нашега спасења сишао на земљу не Бог Отац, и не Бог Дух Свети, но Бог Син.

Даље ријечи символа вјере не исказују ништа особитога, ништа новог за друго Лице Свете Тројице. Оне само објашњују појам „Син Божиј,“ и говоре како нам ваља поимати и разумјети синовство Сина Божијега. Те су ријечи: „Единороднаго, иже отъ Отца рождѣннаго преже всѣхъ вѣкѣхъ, свѣта отъ свѣта, Бога истина отъ Бога истина.“ Ријеч „јединородни“ налазила се је и у оном символу, о којем сам вам, дјецо моја, прије говорио и рекао да се зове символ апостолски, и који је, може бити, ту ријеч позајмио од ученика Христова Јована, који у својему Јеванђелију назива Христа Спаситеља јединородним Сином Божијим (Јован. гл. 3. ст. 16.) Та ријеч значи то, да је такав Син Божиј, какав је Исус Христос, само један једини на свијету. У светом Писму често се називљу синовима Божијима анђели и људи, који Бога истинито вјерују, но они се тако називљу само по благодати, по милости, што ју даје Исус Христос. А по природи, по праву рођења, Сином Божијим мо-

же се називати и називље се цигли и једини Исус Христос. За тај узрок јесте и стављена у наш символ ријеч „иже отъ Отца рожденаго,“ т. ј. ријеч рођен, а не створен, и не саздан. Анђели и људи који се именују синовима Божијим, нијесу од Бога Оца рођени, но створени, саздани. Ријечи „прежде всѣхъ вѣкѣ“ значе да нема тога времена, за које би се могло казати, да у њега још није био рођен Син Божиј. Другијем ријечима, рођење Сина Божијега јесте рођење вјечно. С тога се још и у стара времена прије доласка Христа спаситеља на земљу, на једном мјесту у Светоме Писму представља Бог Отац оваквим говорником к Сину Својему: „Прије (звјезде) Данице родих Те“ (Пс. 109. ст. 3.), т. ј., Ја сам Те родно прије свијех вијека.

Само се собом разумије, да је тешко појмити и још теже објаснити то учење откривења о вјечном рођењу Сина Божијега од Бога Оца. То је тајна Божаствена, која превазилази наш ум. Но оци цркве, желећи колико толико приближити к нашем поимању, к нашем уму, ту непостиживу тајну, употрејели су изражај „свѣта од свѣта,“ т. ј., како при рађању сунца, кад оно освијетли земљу, у једно и исто вријеме видимо излазак сунца и његову топлоту и свјетлост, и при томе тако да се та топлота и свјетлост не одјељују од сунца, но јесу заједно с њим: тако треба да мислимо и о превјечном суштествовању Бога Оца, т. ј., Отац који је родио и Син који Се је родио јесу или суштествују од прије вијека заједно, као и које видимо сунце и његова свјетлост која се рађа од њега. Није времена за које би се могло рећи да у њега Отац није био Оцем Сина, нити да Син није био Сином Оца. ¹⁾ Бог Отац и Бог Син увијек су дакле били и вазда заједно, и Бог Отац је родио Бога Сина, или Бог Син родио Се је од Бога Оца. И то рођење Сина Божија од Бога Оца ваља нам знати да је, као што нам даље говори наше исповиједање вјере, рођење „Бога истина отъ Бога истинна,“ т. ј., Бог Отац, рађајући Сина, и Бог Син, рађујући се од Бога Оца, ни мало тијем један другог не умаљују у Божаственој великости. ²⁾ Бог Отац је родио Силу, но није изнемогао; родио

¹⁾ Кирил. Јер. Огласит. поуч. XI! Григор. Бог сл. 20., вѣ Твор. св. Отцевъ.

²⁾ Кирил Јер. Огласит. поуч. XI; Athanas de decret. Nic. Synod. pag. 409.

је Бога, но није Се лишио Божанства. Као што свијећа, коју запалаљујете од друге свијеће, гори таким истим пуним пламеном, као и прва, и такву исту пуну свјетлост излева од себе, као и прва, ништа неодоузимајући од прве и сама ничега нелишавајући се: исто тако и Син, који се рађа од Оца, и Отац, који рађа Сина, т. ј., и Бог Син и Бог Отац јесу по Божавству равнoчасна Лица. Да би вам се, дјецo, то колико толико могло објаснити и да бисте то колико толико могла појмити, ваља вам о Богу мислити духовно, као што су говорили оци свети наши, ваља вам представљати и знати, да рођење Божије није као рођење наше, и биће Божије није као биће наше. Бог је Дух, као што нам је навијестило учење хришћанско, и о Њему све треба мислити и представљати духовно. Мила дјецo! у реченим ријечима открива се и излаже се све учење о томе како нам ваља мислити и вјеровати у Исуса Христа као Сина Божијега. Ријечи су те узете из Јеванђелија нашега. Тако јеванђелиста Јован назива Бога Оца и Исуса Христа свјетлошћу и Богом истинитим (Јован. гл. 1. ст. 9.; 1. Јован. гл. 5. ст. 28).

Ријечи нашега симбола вјере „рождена, несотворена, единосустна Отцу“ унесене су у символ вјере услијед лажнијех тумачења и мњења о Исусу Христу. Незнабошци су осим једнога највишега Бога представљали још других мањих богова. Међу хришћанама нашло се је људи, који су тако учили о нашем Спаситељу, да Се је Он родио простим и обичним човјеком, но да је Он по томе што се је мудрост Оца сјединила с Њим, учио и чинио чудеса (Павле Самосатски). А било је и таквијех људи хришћана, који су говорили, да је Исус Христос до душе Бог, но да је мањи од Оца по Божавству, суштности и слави: да није вјечан него да му бићу има почетка, да је створен из ништа прије свију осталих створења, и да се је начинио Богом не по природи Својој, не по томе, као што смо горе видјели, што се је родио од Бога Оца, но то благодати, по вољи Оца небеснога, и отуда да Он није Бог у правом смислу (Арије). Али су та мњења оци цркве, искупивши се на речене саборе, осудили, као мњења лажна, и као прије незнабожачка него хришћанска, и унијели су (с отог што су лажни учитељи говорили, а) да је Христос, не будући Бог, створен, а не рођен, б) да као створен, није јединосустан т. ј. раван Оцу) ријечи „рождена, несотворена, единосустна Отцу“, изражујући њима оно исто

што је горе речено ријечима „свѣта от свѣта, Бога истинна от Бога истинна,“ само другачије, да би се јасније опроргла и одбацила мњења лажна. По томе су ријечи „рождена, несотворенна, јединосутна Отцу“ за тај узрок унесене у символ вјере, да разјашњују мисао што ју имају ријечи „свијета от свијета, Бога истинна от Бога истинна.“

Ријечи „имже вся биша“ служе као завршетак свега учења о Сину Божијем, изложенога у овоме члану. А из свега учења, изложенога у овом члану о Сину Божијему, произлази то, да је Син Божији исто тако истинити Бог, као и Бог Отац, и да је Он исто тако и Творац свега видивога и невидивога, као и Бог Отац, кога сам вам, дјецо моја мила, описао у првоме члану. Кроз Сина Божијег све је, видиво и невидиво, од почетка постало, исто тако, као што је и Бог Отац све створио. „Све је кроз Њега (Сина Божијег) постало, и без Њега ништа није постало што је постало,“ тако говори наше Јеванђеље (Јован гл. 1. ст. 3.).

И то је учење, што се налази у другом члану, о Исусу Христу као о Сину Божијем. У члановима што иду излаже се већ учење о Њему као о Богочовјеку.

Школске вѣсти.

СРБСКЕ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ У СОМБОРУ. (Настављено из бр. 16.)
У предградию Селенчи отворена е школа 1. Октобра 1868. године и по томе у њој е само први основни разред постојао. У школу е ишло 32 мушке а 36 женске, свега 68 дѣце, од коих зими лети уредно долажаху 54, а само преко зиме 14. У овој школи предаване су: Библичне повѣсти старог и новог Завѣта, основи науке Хришћанске с разумевањем свию молитава и тропара Христових празника, које сва дѣца знају; наука гледаня мишленя и говора с ходним приповѣдками, поукама и загонетками, србско писанѣ и читанѣ; славенско читанѣ; рачун на памет и на табли у бровном простору до 100; народне пѣсме, црквено поянѣ, и пѣванѣ србских пѣсама; тѣлесна вештбаня. Испити су у присутствю многобројних родитеља и сродника дѣчињ држани 22. Фебруара и 13. Јулиа. Учитель у овој школи е г. Лазар Стаповѣ.

У предградию Црвенки отворена е школа такође 1. Октобра 1868 па по томе и овдѣ е за сад само први основни разред постојао. У њму е било 56 мушке, 18 женске, свега 74 деце, од коих е зими и лети редовно у школу долазило 44. Предмети су они исти што и у Селенчи; само што су из рачуна учила дѣца све четири рачунске раднѣ у бровном простору до 20. Испити су држани 23. Фебруара и 20. Јуниа. Учитель е г. Стеван Арсенивић.

О успѣху у свима гореизложеним разредима јављено е у бр. 13. овога Листа. Овдѣ само придодати имамо, да се и у првеначкој школи врло добар успѣх показао. На испиту другега полгодја у овој школи присуствовао е као гост господин Милан Ђ. Милићевић први секретар министарства просвѣте у Србији, кои се о радњи учительвој и успѣху ученика врло повољно изразио.

Основна школа у селишту Буковцу постои од год. 1816. Учитель е г. Ђорђе Коњовић старији, држао е осим редовне свакидашњѣ школе још преко зиме и неделну повторну школу. У свакидашњој школи било е 27 мушке и 8 женске, свега 35 деце. У неделну школу долазило е 11 момака и 25 девојка, свега 36 ученика. Школски тецај у овој школи трае од 1. Септембра до почетка жетве. Годишњи испит држан е 22. Јунија На њѣму е било 20 буквараца, 4 часловца и 2 Псалтирца. Остали су ученици због польких послова на мѣсец дана пре школу оставили.) Успѣх е био у читаню код све дѣце добар, а у писаню, рачуну науци вѣре и у црквеном пояню довољан.

У селишту Жарковцу основана е школа 1856 године. Учитель е био г. Прока Манойловић. Ученика е било 25. међу њима 18 мушких и 7 женских. Преко лета редовно су само деветоро дѣце у школу долазили, а на испиту било е 6 буквараца и 4 часловца, кои су у науци вѣре, читаню, писаню и рачуну едва довољан, а у црквеном пояню слаб успѣх показали.

Из досад изложенога види се да е године 186% у свим Сомборским Србсконародним основним школама било 316 мушке 169 женске и тако свега 485 дѣце. Број ученика у варошким школама порастао е знаменито с' тога, што су две предградске школе заведене и то у оним удаљеним крајевима вароши, из коих е досад ретко кад које дѣте у школу ишло.

На основу 39. чланка закона школског од 1869 године мѣстни управитель е предлог учинио, да се од стране поглаварства варошког сва дѣца од 6 — 12 година уредно у школу шалю, да се по свима салашима основне школе заведу, и да се уз сваку како варошку тако и салашку школу повторне школе отворе у којима би се младеж обоега пола од 12 — 15 године обучавала, а свим учителяма да се к редовној плати барем онолика награда даде, колику досада уживаху 4 учителя за обучаванѣ у неделној шегертској школи.

УПРАЗНѢНО УЧИТЕЛСКО МѢСТО. У Земуну (види стечај у бр. 17.) Плата 500 фр. и 60 фр. станарине. Искати се могу Сомборски правници до 1. Новембра код общине Земунске.

У Влайковцу тражи се учитель за србскороманску школу (види бр. 17.) Плата е 105 фр. 25 меци жита и толико кукуруза, 100 фунти сланине, 50 фунти соли, 15 фунти свеће, 4 хв. дрва, 2½ ланца землѣ и стан. Молбенице до 30. Окт. консисторији Вршачкој поднети се имаю.

Лист излази двапут месечно.

Цена е на целу год. три форинта, а на по год. 1. ф. 50 нов.

Издае и уређуе Ник'ола Ђ. Вукићевић.

Тискао код Андрије Вагне

тапа до службе Божије, у школи на науци провести. Са овима ученицима имале би се највише реалне науке истеривати.

Држимо да би на овај начин народни учитељи доспели, да у једно време, развију своју делателну снагу, и у обичним основним а и у повторним школама. А и деца би се душевно и телесно сходније развијала.

5. Школска година по селима и варошицама, нека неби дуже од 8 или 9 месеци трајала. Овако би добро било поглавито с тога, што наш народ највише од пољске привреде живи; па су деца родитељима и више а не само оволико месеци врло потребна. Време одмора нека наступи кад школска местна управа за најбоље нађе.

Да би учитељи што више времена имали, и што успешније на стварним наукама делали, као на оним предметима, који су данашњим даном главни услови човечанског живота постали, нека би се наука вере скратила; а у остале прописане науке, нека уђе српска повесница, земљопис и остале стварне науке, које су данашњим даном толико нужне постале. Ово наведосмо с тога што држимо, да самим читањем, као што је то у „кр. уредби“ стављено, неје доста јасно казано.

7. Митрополитско-црквени школски савет, нека би што пре расписао надтечај за потребне, духу данашњег времена сходне школске књиге; а при стварању или промени ових, нека би и народни учитељи саветујућа и решавајућа гласа имали.

Избрани списи, имали би се тискати о трошку „народног фонда“, и давали би се свој школској деци што јефтиније, а сиромашној у поклон.

8. Ради усавршавања школа и учитеља, нека би се из „народног фонда“ одредило више награда за оне учитеље и ученике, који се у свему одликовали буду. Овим би се начином и учитељи и ученици на боље подстрекавали, и томе надтицали а то би напредку школа много допринело.

Осим тога, нека би Славни Сабор одредио, да сваке године, по неколико одабраних учитеља, на 5—6 месеци, о народном трошку, у стране, у педагогским знањима као признате напредне земље, послани буду; који би по повратку своје одма прилику имали прибављену вештину у дело првести. За то време, док би се ови на страни бавили, имали

би их у школи бољи приправници замењивати, а с тим и сами практицирати.

9. Да би учитељско звање што боље своје позиву одговарало, нужна му је ваљана припрема. Да би ову учитељ стекао, дужан би био само један и то виши приправнички завод постојати, а нижи имали би изостати.

На вишем приправничком заводу, нека би се што пре завела катедра за искусног учитеља економије, ово би много допринело да народ наш у привреди напред коракне.

На вишем приправничком заводу нека би се завела музикална струка, како би приправници и ову вештину себи прибавити, а с тим у многоме и бедно стање одлакшати могли.

На истом приправничком заводу нека би се завела катедра за који у Јевропи припознати језик, ово би учитељевом изобраењу много допринело.

10. Нижи разреди, основне школе, а то ће рећи мала деца, да не буду законом обвезана недељом и празником цркву походити. Већи разреди нека су опроштени од вечерња и јутрења, од пређеосвећене, суботне, и ма које друге изванредне службе.

Укопи, парастоси, водоосвећења, и друге овима равне службе са учитељи и ученици сасвим да престану; из узрока, што ови обичаји силну дагубу и досаду школи нанесу, а и много повода неприликама између учитеља и родитеља дечијих дају.

11. Појање као дужност учитеља да престане. У оним пак општинама, где је баш ли овај терет на учитеља спао, нека му се пристојна награда за то одреди.

12. Да се минимум учитељске плате на 400 фор. а учитељског спомоћника на 300 фор. повиси; јер кад се толико важан и мучан рад, као што је учитељски, сравни са оном, за данашње време сасвим незнатном наплатом, коју је наш последњи сабор одредио, морамо помислити, да су учитељи, и баш само учитељи на то осуђени, да све из пожртвовања делати морају.

13. Да би једном и српско-народни учитељи духом данули, и лакше свој теретни рад одправљали, од преке је нужде, да би се на овоме сабору донео закон, који би овима старост, немоћ и породицу обезбедио. Држимо да би се ова мисао најпре остварити могла на начин, ког је г. Н. Ђ. Вукићевић у ов. год. „Школ. Листу,“ бр. 10. изложио, са додатком: кад

би сваки учитељ за 5 година известну своту у тримесечним ратама уложио, и док живи на улог свој по 2% давао; ово би био као фонд основан за мировину учитељску, коме би по потреби наш „народни фонд“ у помоћ притећи имао. По тридесетогодишњем службовању, сваки учитељ нека годишње онолику мировину ужива, колико му петогодишњи улог износи.

14. Ако би и у будуће важио онај параграф „кр. уредбе,“ који за обштинаре пуни 30 година захтева, онда би познато умолили: да би и сви стални учитељи (као и свештеници по §. 14. о „местним црквеним општинама“) по својој звању обштинари бити могли.

15. Да би Славни Сабор, големој потреби наших народних школа одговорио, умољавамо: да врховну и дијецезалну управу над српским школама, што пре преда у руке оним мужевима, који су до данас саветом и радом показали, да на томе просветноме пољу, највише заслуга имају.

Јован Настић председник збора. Нестор Миковић перовођа.

Предлози ови по закључку учитељског збора у Ср. Бечеју

10. Јуна 1869. држаног предани су 24. истог месеца господину посланику Ст. Бечејског изборног среза, да их у своје време народном сабору поднесе, — а овде приметити имамо, да је из горњег збора 10. Јуна држаног ова молба поднешена:

„Славни Саборе!“ Главни задатак данашњег црквеног Сабора, небориво то је, да устроји и узакони ред, по коме би се у будуће српски црквени сабори, сазивати и обдржавати имали.

Сваком родољубу спада у свету дужност, да по својим силама што више допринесе, да нам Сабор тако састављен буде, да нас у сваком погледу срећи и благостању води; а то ће само онда моћи бити, ако у њему свака струка народне просвете достојно заступљена буде.

Подписани, као народни учитељи желећи, да нам народна школа стручним људма — којима је њен цео живот, којима су и зле и добре њене стране познате — заступљена буде, искупили смо се данашњим даном на братски договор, и по довољном саветовању закључили смо, Славни Сабор понизно умолити.

Да би при одређивању посланика за Сабор достојни обзир на народну школу обратити и досудити изволео, да народна школа и учитељство известним од Славног Сабора одредити имајућим се бројем учитеља заступљена буде; јер је лако

поњати да г. г. представници, који школски живот проводили и учитељски лебац јели нису, школу и поред најбоље воље своје достојно заступати немогу, с тога што ју неволно знају.

То је понизна молба, коју подписани на Славни Сабор управљају, а уједно примећују, да ће себи слободу узети доцније и друге своје назоре у смотрењу школе Славног Сабора на претресање понизно поднети.

У тврдој нади да ће Славни Сабор молбу ову у своје време у претрес узети и жељи подписаних задоста учинити у Ст. Бечеју 10. Јуна 1869. Славног Сабора понизне слуге: Трифун Влашић ђакон и учит. Сенћански с. р. Никола Јанковић с. р. заступник банатске задруге и учит. Мокрински. Никола Кирић с. р. уч. Ађански. Лаза Поповић с. р. уч. Шандорски. Арон Михајловић уч. Н.-Садски. Пера Луцић уч. Н.-Бечејски. Чедомиљ Бошњаковић ср уч. Туријски. Сима Пинковић с. р. уч. Фелдварски. Јован Настић председник збора и Нестор Никовић деловођа учитељи Сентомашки. Паја Дамјановић с. р. уч. Сентомашки. Ђуро Лудајић ср. уч. Суботички. Вељко Половић ср. уч. Туријски. Љубомир Вишковић ср. уч. Врањевачки. Марко Бибић ср. уч. Врањевачки. Тоша Брановачки и Душан Стојшић ср. уч. Сенћански. Лаза Михајловић ср. уч. Сентомашки. Младен Стефановић ср. уч. Сентомашки. Ђорђе Акшамовић ср. уч. Ађански. Михаило Д. Дејановић ср. уч. Ср. Бечејски Стеван Јанковић уч. Чурушки. Порфирије Бабић уч. Госпођињачки. Коста Драгашевић ср. уч. Надаљски. Димитрије Јосић ср. уч. Н. Садски. Стеван Жекић ср. уч. Ср. Бечејски. Милош Летић уч. Фелдварски. Ђорђе Глибонски ср. учит. Србско-Бечејски.

Б А Н А Т.

(Нъколико лекција из земљописа.)

(свршетак.)

II. Србско-банатска пуковнија.

Србско-Банатска обично прозвана Белоцркванска пуковнија лежи између немачке-банатске пуковније, темишварске и крашовске жупаније, романске банатске пуковније, и кнежевине Србије, од које е Дунав раставља.

Простор нђи износи 38□ миља. Западна половина е земљишта равна и плодовита, а источна бреговита и понајвише виновом лозом засађена, са које се около 150,000 акова врло

добра вина добия, које е у трговини под именом белоцркванског вина на гласу. Становника има на 80.000 душа, од којих 30.000 Срба, 30.000 Романа, 9000 Хрвата, 10500 Нџаца, и 500 Чеха. По вѣри Срби и Романи есу Православни, Хрвати, Нџци и Чеси су Римљани.

Знатнија мѣста:

Бѣла Црква (Weisskirchen, Fehértemplom, Бисерика Алба), слободна војничка варош у врло дражестној долини између виновом лозом засађених гора и недалеко од рѣчице Нере. Становника има 8000, међу којима 6000 Немаца а остали су Србљи и Романи. Становници се понајвише с винодѣлством баве које су до таквог савршенства дотерали, да им јутро винограда (1600 □ хв.) доноси на 200 фор. чиста прихода. Осим тога баве се многи становници овдашњи трговином и занатима.

У Бѣлој Цркви е управа пуковније, главна немачка државна школа и има 3 свиларе. Православна црква у овом мѣсту посвећена е Св. Апостолима Петру и Павлу. Близу Бѣле Цркве е манастир Златица, а на подруг милѣ одавде баш на Дунаву гдѣ се свршује желѣзница и гдѣ е паробродска станица, налази се мали манастир. Базаш. Оба ова манастира по старинском предану сазидео е Св. Сава Просвѣтителъ Србски.

Алибунар, граничарско мѣсто с великим годишњим пазарима.

Улма, велико србско село недалеко од Вршца с новом прекрасном црквом.

Кусић, Врачевгај и Соколовац граничарска села близу Бѣле Цркве. Србска Пожежена село на Дунаву. Одавде починѣ Ђердап или Демиркапиа (гвоздена врата) гдѣ е Дунав међу стѣнама са обадве стране јако сужен. Наспрам Пожежене у сред Дунава подигла се грдна една стѣна, која се зове Бабакаја.

Ш. Романска Пуковнија.

Романска другиче Караншебешка пуковнија лежи међу пуковниом белоцркванском, крашовском жупаниом, Ердељом, кнежевином, Романиом и Србиом, од које ю Дунав разставља.

Простире се на 94 □ милѣ; земљиште е врло брдовито и понајвише шумом обрастло. Народа има на 90.000 душа, од којих 64.000 Романа 16000 Крашована (Срба Римске вѣре) 6000 хрвата и 4000 нџаца. Србаља и Грка има врло мало у Ршави и у Караншебешу. По вѣри Романи Грци и Срби су Православни а Крашовани, Хрвати и Нџци есу римљани.

Знатна су мјеста :

Караншебеш, варош на утоку рјеке Шебеша у Тамиш са 3000 житеља. Ту је столица романског православног Епископа и управа пуковније Романске.

Мегахидя, варошица близо које се налазе мегахидјске купке које су још у време старих Римљана под именом херкулових топица познате биле, а и сада су врло на гласу, па с тога сваке године многи народ из Угарске, Србије, Романије, Бугарске, Русије и других даљњих земаља долази овамо лјка тражити од кожных болести, костоболѣ и других болѣстица.

Ршава (Оршава) варошица на Дунаву наспрам србске тврђинѣ Старе Ршаве или Адакале, која је наспред Дунава на острову једном сазидана.

Недалеко од Ршаве на међи између Угарске и Романије била је после буне год. 1848 угарска круна закопана, па пошто је тамо после неколико година нађена, и у Будим донешена, дао је садашњи сређно владајући Цар и Краљ наш на сном мјесту лјпу једну римску црквицу за спомен сазидати.

ОБЈАШЊЕЊЕ СИМВОЛА ВЈЕРЕ

за одраслију дјецу.

Из „Воскреснаго чтења“ извадио Богдан Кузмановаћ, парох Српскокларијски и члан консисторије Тамишградске

II.

Дванаест чланова символа вјере

ЧЛАН ТРЕЋИ.

„Насъ ради челоуѣкъ и нашего ради спасенія сшедшаго съ небесъ, и воплотившагося отъ Духа Свята и Маріи Дѣвы, и вочелоуѣчшася.“ У другом члану, као што сам вам, дјецо, казао, излагало се је учење о Јисусу Христу као о Сину Божијему, прије свијех вијекова рођеном од Бога Оца, и у свему Њему равном. С трећим чланом запомиње се учење о Јисусу Христу као о Ботошовјеку, као о Богу који је у нашем тијелу и у нашој крви сишао на земљу и живио сред нас. У том учењу о Јисусу Христу као о Богочовјеку које се учење свршује тек са седмим чланом, говори се о Његовоме рођењу, страдању, смрти, погребу, васкрсењу, вазнесењу на небо, и о другом доласку Његовоме. Све те истине познате су

вам већ. Ви знате да Се је Христос родио у Витлејему, Јудејском граду, да је страдао, умр'о, васкрсао и вазнесао Се на небо. Но овдје ваља да чујете и научите како треба мислити о тијем истинама, како треба вјеровати у њих. Ви, на примјер, знате, да Се је Христос родио и да е страдао; но јели Се Он тако родио и јели Он тако страдао као што се ми рађамо и као што ми страдамо? Јели такова била Његова смрт какова ће наша бити? О свијем тијем истинама вама ваља тако мислити и расуђивати као што о њима мисли и учи православна наша црква; другиче се не можете назвати истинитим и правим хришћанима. Било је и јесте и данас доста људи који до душе признају и исповиједају и рођење и страдање и васкрсење Јисуса Христа но опет зато нијесу достојни имена хришћанскога, а то по томе што тих истина не признају и не исповиједају онако као што их учи истинита и права црква Христова. Православни Хришћани дужни су без сваке промјене вјеровати у све истине хришћанске онако као што их учи православна црква. А како учи наша црква о доласку Христа Спаситеља на овај свијет, на земљу ову? Ево:

„Насъ ради челоѡкъ и нашего ради спасенія сшедшаго с небесъ.“ 1) Исповиједање наше вјере учи да Христос Спаситељ није то учинио ради Себе, нити ради Своје славе, нити за други који узрок, но да је сишао на земљу на име за нас и за наше спасеније, ради нас људи и ради нашега спасенија. 2) Исповиједање наше вјере говори да је Христос Спаситељ сишао на земљу у тијелу, узев наше тијело и нашу крв с човјечијом душом. Као Бог, као Суштаство духовно и безтјелесно, Он је свагда био и свагда јесте на небу и на земљи, но у природи човјечијој, у тијелу човјечијем, Он је само једаред сишао на земљу. 3) Исповиједање вјере наше говори да Христос Спаситељ ту човјечију природу није узео тако као што је ми примамо од својијех родитеља, но да ју је Он примио „отъ Духа Свята и Маріи Дѣви.“ Мати Господа нашега Јисуса Христа није имала мужа, но вазда је живјела у дјевојаштву, дјевојком, и у дјевојаштву родила је Сина Божијега, зачевши Га од Духа Светога. Како се је то збило, ми тога нијесмо у стању схватити. Света ријеч Божија говори нам само да нам је Бог прије много стотина година преко пророка казао да ће Спаситеља нашег родити дјевојка, Дијева (Мат. гл. 1. ст. 23.). Јеванђеље казујући о томе овако говори: „У шести мјесец посла Бог анђела Гавријла

у град Галилејски по имену Назарет к дјевојци испрошеној за мужа, по имену Јосифа из дома Давидова; и дјевојци бјеше име Марија. И ушавши к њој анђео рече: радуј се, благодатна! Господ је с тобом, благословена си ти међу женама. А она видјевши га поплаши се од ријечи његове и помисли: какав би ово био поздрав? И рече јој анђео: не бој се, Марија! Јер си нашла милост у Бога. И ево затрудњеш и родићеш сина, и надјениму име Јисус. . . . А Марија рече анђелу: како ће то бити кад ја неznam за мужа? И одговарајући анђео рече јој: Дух Свети доћи ће на тебе, и сила највишега осјениће те; за то и оно што ће се родити биће свето, и назваће се Син Божиј.“ (Лук. гл. 1. ст. 26—35.) Црква, вјерујући у то Јеванђеље, определијелила је да се исповиједа рођење Господа Јисуса Христа „от Духа Свята и Маријини Дјѣви.“ Даље је она определијелила да се Дијева Марија зове Богородицом, Мати Господа Бога Свагдашњом Дјевојком, Приснодјевом, с тога, што је родила не простога човјека, но самога Бога, и што је на свагда остала у дјевојанству, дјевојком. Отуда је то дјецо моја мила, да ми тако високо поштујемо и уважавамо и цијенимо Божију Матер; света црква поштује Божију Матер више него ма којег светитеља, назива је часнијом и од херувима и серафима, од анђела и сила небескијех. 4) При свему томе што је рођење Јисуса Христа необично и непостиживо, исповиједање наше вјере гели да је Син Божиј постао подуним и савршеним човјеком: „вочеловѣчшася.“ Он је узео сву нашу човјечију природу, то јест душу и тијело, у свему постао нам је подобним, јео је, ходио је, спавао је . . . само гријеха нашега није имао: Он се је родио од Светога Духа и од Марије Дијеве безгрјешним и за васцијелога живота Својега није ни једаред згријешно.

Такав је био долазак Христа Спаситеља на земљу. Све те истине изложила је црква наша у трећем члану. Који су другчије мислили о доласку Христа Спаситеља на земљу и о Његовом рођењу, она није ни називала хришћанима.

Још остаје да вам, мила дјецо, објасним ријечи „ради нашега спасења“ Сјећате ли се приповијетке о првим нашим прародитељима, о Адаму и Јеву, коју сам вам приповиједао из свештене историје? Ондје сам вам ја, дјецо, говорио

да су Адам и Јева, први муж и прва жена, саздани по обличју Божијему били потпуно срећни и блажени, докле нијесу нарушили заповијести Божије. Они су живјели у прекрасном врту и били су у свези и љубави с Богом. Но како су наскоро преступили заповијест Божију, како су наскоро окусили с дрвета што им је Бог забранио да не једу с њега, тако су наскоро и изгубили ту срећу и то блаженство. Но мјесто те среће и тог блаженства задао им је Бог тешке и кржаве муке. Главна је несрећа њихова било то, што су преступивши заповијест Божију, престали бити онако чисти и невини, какви су били до тога времена. Ум им је престао онако јасно и чисто мислити, како је мислио до онда; воља им је престала жељети само доброга и лијепога; осјећања су им престала наслађивати се само оним што је прекрасно; једном ријечју, они су се са свијем промијенили. То се је све одмах онда показало, кад су преступили заповијест Божију и кад их је Бог позвао к Себи на одговор. Кад их је Бог позвао к Себи, они су одговорили да су голи; а кад им је Бог казао да они неби знали да су голи да нијесу преступили заповијести Његове, они су одговорили да они нијесу сами собом то урадили: Адам је одговорио да га је преварила жена, коју му је дао Он, а жена је одговорила да ју је преварила змија (Пост. гл. 3. ст. 9—13.) Ниједно није хтјело да је криво, ни Адам ни Јева. Тако раде и неваљала дјеца, која, не послушавши својих родитеља и не извршивши заповијести родитељске, одмах стану лукаво измишљати свакојаким изговора, па и лажнијех, не смијући родитељима у очи гледати. Тако је било и с нашијем прародитељима: преступили су заповијест, али нијесу хтјели да знаду за кривицу своју. Изгубивши првашњу своју чистоту и невиност, они дакле нијесу могли више бити ни у онаквој блиској свези с Богом и љубави, у каквој су се находили до онда. Бог милује само што је истинито и добро, а људи су се показали пред Њим лажљивци и варалице. Гријех је људе одаљио од Бога. И без помоћи Божије људима је пријетила духовна смрт. Душа је наша, саздана по обличју Божијему, тако устројена, да може живјети духовним својим животом само у свези и заједници с Богом. Као што је тијелу пријеко потребно јело и пиће земаљско, ако ће да живи, исто тако и души је за живот потребна духовна пића, што је Бог даје. Таким начином прародитељи наши, преступивши једну заповијест Божију, учинили су три велика зла: 1) лишили су се

чистоте и невиности и начинили су се преступницима или кривцима; 2) у слијед тога одаљили су се од Бога, свога Творца и Саздатеља, и Извора свога духовнога живота; 3) тим су се самим осудили на вјечну смрт духовну. Изићи из та три зла нијесу могли сами собом: 1) они нијесу кадри били повратити себи првашњу невиност и чистоту, као што не бисте могли ни ви сами, дјецо моја, покварене очи своје поправити и излјечити: 2) они нијесу били у стању повратити себи првашњу милост Божију, начинивши се преступницима закона Божијега; 3) у слијед тога нијесу могли имати надежде да ће духовно до вијека живјети. Остало им је дакле очекивати помоћи са стране. Но ни једно од земаљскијех створења није им могло дати такве помоћи, јер су они на земљи били највиши од свијех створења земаљскијех. Елем потребна је била помоћ с неба. Но ко је и с неба могао пружити помоћ човјеку? Око ваше, дјецо моја мила, кад бисте га чим год покварили, могао би излјечити само онај који познаје састав ока; тако је и помоћ с неба могао дати само онај који је саздао и устројио човјека, који је знао како се може човјек поправити. А такав наш Саздатељ и Творац јесте Господ наш Јисус Христос, Син Божиј као што смо видјели у другом члану вјере. И Он се је и примио да изврши све оно за нас чега ми сами нијесмо могли урадити. А како то да је Самоме Богу угодно било јавити се заради нашега спасења, то је тајна, сакривена у премудрости Божијој, говори апостол. Само је то извјесно да је Христос Спаситељ дошавши међу људе, говорио да је Он дошао на то да навјести људима истину, да их научи чинити добро и љубити истину (Јован. гл. 8. ст. 31. и 32. и гл. 12. ст. 46.) Тако је и било. Поставши подпуним човјеком и јавивши се као учитељ, Он је ријечју и дјелом навјестио тадашњему свијету, и преко Јеванђелија и свијема нама, шта нам ваља чинити, шта хтјети, шта искати, ако желимо бити чисти и невини; а пострадав и пролив крв Своју за нас, као што ћете видјети у идућим члановима нашега исповиједања, Он нам је вратио ону милост и благод Божију коју смо били изгубили с гријеха првијех својијех прародитеља.

Тако је дакле Христос Спаситељ и родио Се у тијелу човјечијем и дошао на свијет — заради нашега спасенија.

ЧЛАН ЧЕТВРТИ.

„Распятаго же за ни (нас) при Понтійстѣмъ Пилатѣ, и страдавша и погребена.“ Из свештене исто-

рије знате, шла дјецо, да су Христа Спаситеља, пошто је много добра учинио људима, распели Јудејци. Како треба милити о Његовом распећу? У оно вријеме распињали су велике преступнике, злочинце. И Христа Спаситеља, као што казу је свето Јеванђелије наше, распели су Јудејци међу два злочинца. Па јесули и Христа Спаситеља распели за какву кривицу Његову? Ја сам вам дјецо већ казао у трећем члану, да Се је Спаситељ наш и родио безгрјешан и да за цијелога Свога живота на земљи није учинио ни једнога гријеха. (1. Петр. гл. 2. ст. 22.) Заиста Спаситељ је био прост од сваке кривице! Па за чију су Га кривицу распели? За нашу кривицу, дјецо, распели су Га, или као што говори наше исповиједање вјере, „за ны,“ т. ј. за нас, за наше гријехе и пријеступке. А како?

Кад сам вам, дјецо моја, говорио, како је Христос Спаситељ дошао заради нашега спасенија, рекао сам вам, да је Он дошао да нам врати ону чистоту и невиност коју смо изгубили с гријеха првијех наших прародитеља, и да нас приведе к оној блиској свези и љубави с Богом у којој су се налазили наши прародитељи. И то је извршио Он. А како и чим је Он то урадио? Донесавши Своје свето учење, Своју свету науку, Своје свето Јеванђелије, Он нас је научио, пита нам ваља чинити или дјелати, и шта хтјети, па да можемо бити свети и праведни. Но тиме није уништио Он наше кривице и није нас начинио светима. Гријех је прародитељски све престано остајао на нама. Као што и дуг, који би начинили ваши родитељи и који би уједно пао и на вас, до оног часа стоји на вама, дакле га ко не исплати за вас; исто је тако и кривица, коју су наши прародитељи начинили, све до оног тренутка лежала на нама, докле ју није уништио Спаситељ наш. Да би нас дакле грјешне примирио с Богом, Спаситељ је морао да савршено заглади нашу кривицу, уништи наш гријех. То је Он пак могао учинити само узевши на Себе ону казну која је падала на нас с гријеха и с пријеступка наших прародитеља. Јер као што ни онај, који би хтио да плати за вас дуг ваших родитеља, другиче тога не би могао учинити, него да изда за вас што дугујете, или да прими на себе ваш дуг; исто тако и Спаситељ наш, желећи нас начинити чистима и невинима пред Богом, није другичје могао тога извршити, него је морао да узме на Себе казну што је на нас падала и да задовољни праведни суд Божији. А то је и испунио наш Спа-

сатељ, узевши на Себе казну преступничку на крсту и проливши крв Своју невину. И тако је Он страдао и умр'о на крсту „за нас.“ С тога њ јесте страдање и смрт Јисуса Христа тако важна за нас. Нигдје није Спаситељ наш ни показао толике велике и силне љубави к нама, као у страдањима, гдје је душу Своју и тијело Своје на крсту дао за нас, и ни чим другим није нас ни спасао, до само крвљу Својом, проливеном на крсту. И за то је Он, идући да страда за нас, и установно спомен Својијех страдања, за знак нове свезе међу Богом и људима — свезе, што ју је Он донио на земљу: — „предомивши, благословивши и дајући ученицима хљеб, говорио је: узмите, и једите; ове је тијело Моје. И узевши чашу и давши хвалу и дајући им је, говорио је: пијте из ње сви; јер је ово крв Моја новог завјета, која се прољева за многе, ради одпуштења гријеха“ (Мат. гл. 26. ст. 26., 27. и 28.), и за тијем је додао: „ово чините за Мој спомен“ (Лук. гл. 22. ст. 19.)

Страдања Христова постала су жртвом која да нас спасава пред Богом. Најважнија наша црквена служба, света литурђија, у главном није друго него спомен страдања Господњих, принос тијела и крви Господа Јисуса Христа Богу на жртву; а то је за тај узрок тако уређена, што и данас само страдања Господа Јисуса Христа и Њим принесена жртва Богу умилоствљује и доносе нам благод и милост Божију.

И сам крст, на ком су распели Спаситеља нашега, постао је за нас светим оруђем и знамењем. Таквим оруђем и знамењем јесте крст не само по томе што напомиње страдања Господња, страдања за наше спасеније, но још више и нарме по томе што га је осветила проливена на њему крв Господња. „Крст прогони сваку вражју силу,“ говоре свети оцevi цркве наше. И с отог заповијест њихова, да се знаменујемо знамењем часног крста, кад хоћемо да једемо и пијемо, кад сједимо, стојимо, бесједимо, ходимо, полазимо, и да не започињемо ни каква посла докле се најприје не наоружамо часним крстом ни у кући, ни на путу, ни дању ни ноћи, и на ком мјесту¹⁾, — та заповијест треба да се прими с побожношћу и свагда извршује.

Такав је значај и толика је сила страдања Господњих, која исповиједамо у овом члану.

¹⁾ Огласит, поуч. Кирила Јер. 13.

Учење о тијем страдањима тако је важно да су оцеви црквени назначили и вријеме кад су била та страдања. „При Понтијстѣм Пилатје,“ стоји у исповиједању. Понтије Пилат био је управитељ над Јудејском од стране Римљана, под чијом су се влашћу находили у то вријеме Јевреји. За његове су управе осудили и распели Спаситеља. Он је и учествовао у суђењу над Господом. Још су свети оци додали и ријечи „и страдавша и погребена,“ а то с тога, да би се навјестило, да та страдања нијесу била каква мала и лака и само видива страдања, као што су неки мислили, него да су то била страдања велика и тешка и пуна бола. Христос Спаситељ, узевши на Себе све наше гријехе, страдао је тешко, као што то покажују и саме ријечи, које је Он изговорио на крсту: „Боже мој! Боже мој! за што си ме оставио“ (Мат. гл. 27. ст. 46.)? Христос Спаситељ је као човјек страдао и умрѣо на крсту, и онда су Га погребли такођер као човјека, т. ј. положили су у гроб тијело Његово. Да, тијело су Христово положили у гроб, а душа Његова, сједињена с Божаством, одијеливши се од тијела, сишла је у пакао или ад с Њиме, као што вјерује наша црква, гдје су биле душе свијех праотаца и пророка и свијех осталијех људи, који су били умрли до рођења Христова, и ондје је проповиједала отпуштење гријеха и спасеније људима, који су живјели до Његова доласка, и разорила ад, и избавила је све.

И то је све учење што се налази у четвртом члану вјероисповиједања нашега.

Дописи.

У Каменици. Сремски учитељи обавише и други свој збор и то 25. и 26. Септембра. Збор овај сазван је био од румског црквеног одбора и држан је у Руми као у средишту китњастог Срема. Позив беше разаслан на 150 учитеља а скупило их се само 26 и то већином старијих људи. На заузимање румског црквеног одбора добили су сви ови код врстних грађана тамошњих стан и рану за време својега бављења.

Летошњи први учитељски збор имао је задатак да напише молбу на србски народни сабор. То је и урадио и молба је у рукама Господина посланика народног Дра Јована Суботића, кои ће је јамачно, кад се сабор сазове, овоме предати.

У овом пак другом учитељском збору двојица чланова поднесоше ове писмене предлоге: 1) О задруги србских учитеља у архидијези карловачкој, и 2) О народном одгајању.

Поднешени устав првога предмета беше претресан и у главном

WWW.DONILIB.RS

примљен. Садржај му је у кратко ево овај: Задруга држати има сваке године свој главни скуп и то сваки пут у другоме месту. (За идући скуп је Вуковар одређен.) Чланови су сви учитељи и школски управитељи. Радња је ове задруге следећа: а) бира се частништво; б) чита се записник последње скупштине; в) претресају се извештаји појединих зборова, као и постојећих друштава школских пријатеља; г) расправљају се педагогичка и дидактична питања и држе се предавања.

Ова задруга подељује се на толико зборова, колико има у провинцијалном Срему политичних срезова, а у сремској крајини војничких баталиона. Окружни ови зборови држаће се свака два месеца.

То је у главноме решено на први предлог. Други је предлог, почем изискује доста приличне материјалне жртве, остављен на најскорије време, док се учитељи са грађанима појединих срезова најпре о том поразговоре, како би се у сваком срезу по једно друштво пријатеља народне просвете основало. Велика је само греота што су наши сремски учитељи за оваке радње понајвише немарни, што се и од туда види, колико их је на овом учитељском збору и договору учествовало. Али можда ће их време на рад нагонити.

Једну радостну вјест имам вам одавде из Каменице јавити. Црквено школски одбор овдашњи у својој седници од 6. Октобра донео је закључак да се 1. Новембра о. г. овде женска школа отвори. Плата је учитељки од 300 фор. наређена. —

У Србском Бечеју. Ових дана држасмо овде местни учитељски збор, у коме се на захтевање црквенога одбора изјаснисмо, да је нужно још једну предградску школу отворити. На тај ћемо начин имати две предградске школе; једну која већ постоји „Ковицку,“ и другу у јужном предграђу. У тима предградским школама и у првом разреду средоточне мушке школе држаће се први и други разред, па ће онда сва мушка деца прелазити у средоточни старији разред, у ком ће се предавати науке за III. и IV. разред главне школе прописане. Стециште на ново учитељско место у предграђу тек што се није отворило.

Местни учитељски збор закључио је да прави школску заставу. У то име има скупљених до 140 фор. На застави ће бити с едне стране изображен Спаситељ како децу прима и благосиља, а с друге св. Сава просветитељ. Застава ће до св. Саве готова бити, а у то ће се време ваљда и нова предградска школа наша отворити, те тако се двострукој свечаности тада надамо.

Призивање св. Духа држано је код нас 12. Октобра на врло свечани начин. Преч. г. Прота дао је том приликом народу лепе савете. После црквене свечаности скупљена су сва деца у школу, и ту су им показане награде у књигама и новцу, које ће се на свршетку онима између њих дати, кои се као најбољи и најваљанији покажу.

Школске вѣсти.

ДРЖАВНА УЧИТЕЉИШТА. У Будиму отворено в с почетком овога мѣсеца државно учитељиште. За управљајућега учителя наименован в г. Јован Швикер бивши учитељ Бечкеречки, за редовне учитељ Јосиф Рил бивши учитељ у Винги и Јосиф Сенте. У средини Децембра отвори ће се у Будиму и женско учитељиште.

ИЗ УГАРСКЕ. У колико се с почетка међу мађарима ватрено одушевљен за комуналне школе скоро свуда опајало, у толико се сад већ на више места особито међу римокатолицима појављуе незадовољство са комуналним школама. У Староме Будиму, у Ђри и у Стољном Београду било е већ и јавних демонстрација против заводена овакових школа, а и у самој Пешти сазван е недавно договор у пијаристанској зданију, у коме се око тога ради да се заведу парохиялне верозаконске римокатоличко школе у престолници угарској, кое ће у стању бити по валапости својој надтицати се са школама комуналним.

ГИМНАЗИЈА У СОМБОРУ. За професора I. гимназиског разреда у новооснованој гимназији овдашњој изабран е г. Коста Радуловић професор велике гимназије Карловачке. Он ће за ову годину предавати Латински език, рачун, земљопис и историју натуралну. Г. Сима Костић катихет предаваће осим науке вјере и србски език као редовни и обвезни предмет за све ученике. Г. Клейнер катихета римски предаваће за ову годину мађарски език. У цртанју обучаваће ученике академички сликар г. Рихард Пухта, а у гимнастици Алекс. Деметровић. Обучаванј у наукама даваће се на србском и мађарском езику. Први гимназиски разред отвориће се 19. Новембра (1. Дец.) ове године.

ПОПУЊЕНА УЧИТЕЛСКА МЕСТА. У Будиму изабран е за учитеља г. Исак Томић, свршио е први семестар V. гимназијалног разреда и препаандију у Сомбору год. 1869; у Х. Суљошу наименован е за учитеља г. Петар Берић досадашњи учитељ бранјински; у Инђији постављен е за учитеља г. Спасоје Дедић, кои е IV. гимназиски разред у Врбасу а препаандију у Сомбору год. 1869. свршио; у Мартинци наименован е за учитеља г. Јован Бугарски кои е приправнички течај год. 1869. у Сомбору свршио; у Срб. Крстуру изабрани су за учитељ г. г. Михаил Кнежевић и Вићентије Айваз, први е досада био учитељем у Дески а други у Земуну; на мјесто овог последњег изабран е за учитеља земунске горњег школе г. Арон Аршинов бивши учитељ IV. разреда у Руми. Од свршених приправника, привремено су постављени ови: г. г. Ник. Ракић у Кули, Светоз. Баић у Н. Сентивану, Јов. Јовановић у Семартону, Ђ. Груић у Сиригу, Марко Суботић у Бођану и Пр. Кршпогачин у Дески.

УПРАЗЊЕНА УЧИТЕЛСКА МЈЕСТА. У Товаришеву селу у Бачкој отворен е стечај за учитеља у женској школи. Плата е 210 фр. у нарави. безплатан стан с баштом; 25 пож. жита или у замену 75 фор. едан пож. варива или 4 фор.; далј 15 фор. у име цента говеђине; 4 фор. 40 ц. у име 40 фунти соли; 6 фор. 30 н. у име 16 фунти свећа; 42 фор. у име 6 хвати дрва. По томе дакле цела плата износи 357 фор. 70 н. — Молбенице се имају до 30. Новембра о. г. црквеној обштини у Товаришево послати.

У Чалми у жуп. сремској. Плата е 168. фр. 1000 ока жита, 800 ока кукуруза, 5 хвати дрва, 10 фунти свећа и слободан стан. — Молбенице се имају до 1. Децембра о. г. поднети црквено школској обштини у Чалми

Лист излази двапут месечно.

Цена е на целу год. три форинта, а на по год. 1. ф. 50 нов.

Издае и уређуе Никола Ђ. Вукићевић.

Тискао код Фердинанда Битермана.